Ազգ
Azg
armenian daily
24 ԱՊՐԻԼ 1999 ՇԱԲԱԹ # 74 (1819)

Ադրբեջանը եւ Վրաստանը բողոքում են Հայաստանում անցկացված զորախաղերի դեմ

ԹԲԻԼԻՍԻ, 23 ԱՊՐԻԼ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: ԱՊՅ կոլեկտիվ անվտանգության պայմանագրի շրջանակներում հինգշաբթի օրը Հայաստանի տարածքում կայացած զորավարժությունները, որոնց մասնակցել են Ռուսաստանի, Հայաստանի, Բելառուսի, Ղազախստանի եւ Ղրղզստանի ռազմաօդային ուժերը, հակաօդային պաշտպանությունը, հարուցեցին Վրաստանի եւ Ադրբեջանի պաշտոնական ներկայացուցիչների բողոքը:

Փրայմ նյուսի թղթակցի հետ զրուցելիս այս զորավարժությունների անցկացման փաստը Վրաստանի օդային տարածության անվտանգության դեմ ուղղված քայլ համարեց խորհրդարանի պաշտպանության եւ ազգային անվտանգության կոմիտեի նախագահի տեղակալ Ջաջա Փաքարիձեն:

Փաքարիձեի կարծիքով, Ռուսաստանի ղեկավարության կողմից ներկայումս անցկացվող ցանկացած զորավարժություն «այն քաղաքականության հակազդեցությունն է, որը ՆԱՏՕ-ն վարում է Հարավսլավիայում»:

Ադրբեջանի քաղաքական գործիչների կարծիքով, Հարավսլավիայի հակամարտության ժամանակ անցկացվող կովկասյան զորավարժությունները չեն կարող խաղաղ բնույթ կրել, ուստիեւ նրանք դժվարանում են ասել զորավարժությունների իսկական նպատակները:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 84-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

«Հայոց ցեղասպանությունն ընդունված իրողություն է»

Ապրիլի 24 է դարձյալ. մի քիչ տարբեր նախորդ տարիներից: Հիմա ժողովրդին միացել է պետության քաղաքականությունը. եւ տարբերությունը. Ցեղասպանության ճանաչման հարցի արձագանքները ցասացել են, որոշ երկրներում պետական մակարդակով. անգամ ՄԱԿ-ի բարձրագույն ամբիոնից: Գոնե այս հարցում ժողովուրդ եւ պետություն նույն բանն են ասում: Եվ սա արդեն նվաճում է: Վստահ ենք հաջորդելու են նորանոր ձեռքբերումներ: Հարկավոր է աշխատել:

ԳԱՅԱՆԵ ՄՈՒՐԱՅԱՆ

Ինչպես արդեն տեղեկացվել է, օրերս ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայում տեղի ունեցավ «Հայոց ցեղասպանությունը. դեսպան Հ. Մորգենթաուն եւ ամերիկյան արձագանքները 1914-23 թթ.» միջազգային գիտաժողով, որը նախաձեռնել էր մոտ մեկ տարի առաջ ԱՄՆ-ում ստեղծված Հայկական ազգային ինստիտուտը (Armenian national institute-Ani): «Ազգին» տված հարցազրույցում ԱՄՆ Կալիֆոռնիայի համալսարանի հայ ժողովրդի պատմության ամբիոնի վարիչ Ռիչարդ Հովհաննիսյանը նշել է, որ ՀԱԻ-ի գերխնդիրն է Հայոց ցեղասպանության մասին եղած փաստաթղթերը, արխիվային նյութերը, գիտականհրատարակչական ներուժն ի մի բերելն ու նաեւ բացի փաստավավերագրական, գիտական աշխատանքից գտնել ցեղասպանության ճանաչման իրավական լուծումները:

– Մեկ տարի անց ողջ մարդկության հետ հայ ժողովուրդը կմտնի նոր հազարամյակ: Մեկ դար անց Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը կրկնակի դժվար խնդիր չի՞ լինի:

- Իհարկե, Հայկական ցեղասպանությունը մեկ տարի անց կդառնա անցյալ հազարամյակին պատկանող իրողություն, հայտնի է, որ 100 տարի առաջ կատարվածը կորցնում է իր հրատապությունը պատմության ծիրի մեջ: Ավելի վրդովեցուցիչ է այն իրողությունը, որ 20-րդ դարի համարյա բոլոր ցեղասպանությունները ճանաչվել եւ հատուցում են ստացել (նույնիսկ վիճելի դեպքերում), իսկ մեր դեպքում՝ ոչ, եւ նույնիսկ պետությունները խուսափել են ցեղասպանություն բառի գործածումից, երբ այդ նույն պետությունների արխիվները լի են Հայոց ցեղասպանությունն ապացուցող փաստաթղթերով: Իրողությունն այն է, որ ցեղասպանությունը ճանաչված է, այլ հարց է, որ որոշ պետություններ չեն ուզում հաստատել այդ ճանաչումը, ինչը չի նշանակում, թե նրանք իրականությունը չգիտեն, նրանց շահերն են այդպես թելադրում:

Տես ▸ էջ 5

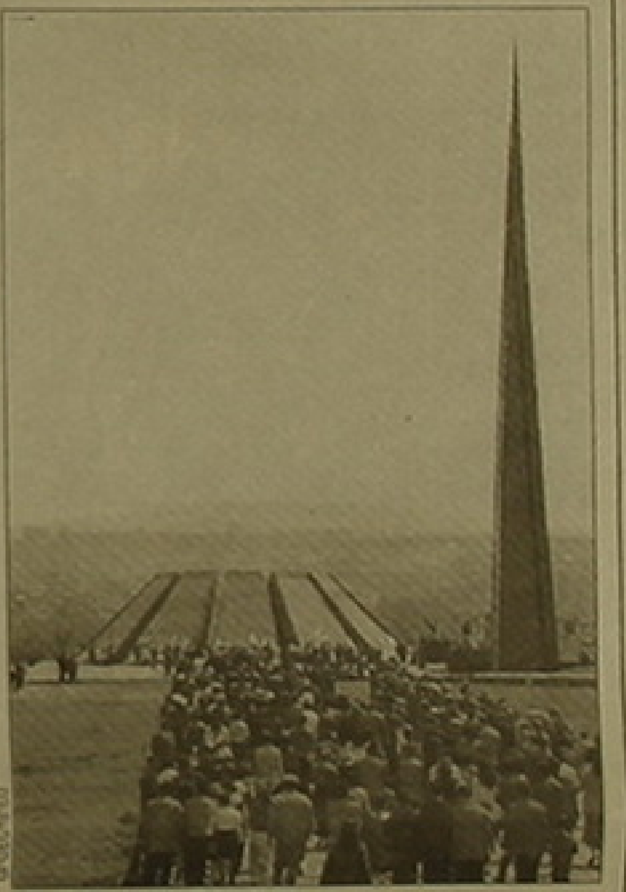

ԱՄՆ-ը մերժեց Միլոշեւիչ-Չեռնոմիրդին համաձայնությունը

ՄՈՍԿՎԱ, ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 25 ԱՊՐԻԼ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ: Բալկաններում կացության կարգավորման խնդրով Ռուսաստանի նախագահի հատուկ ներկայացուցիչ Վիկտոր Չեռնոմիրդինի եւ Հարավսլավիայի նախագահ Սլոբոդան Միլոշեւիչի ութժամյա բանակցությունների ընթացքում համաձայնեցվել են Կոսովոյի ճգնաժամը հաղթահարելու պայմանները:

Ինչպես Հարավսլավիայի մայրաքաղաքից մեկնելուց առաջ լրագրողներին հայտարարեց Վիկտոր Չեռնոմիրդինը, այդ պայմաններով նախատեսվում է՝

- գաղթականների եւ տեղահանված անձանց ապահով վերադարձ,

- մարդասիրական օգնության տրամադրում,

- աշխատանքի վերսկսում երկրամասի ապագա ինքնավարության քաղաքական շրջանակները որոշելու համար,

- Կոսովոյում Հարավսլավիայի Միութենական Հանրապետության ռազմական եւ ոստիկանական ուժերի ներկայության հնարավոր կրճատում, որը կուղեկցվի Հարավսլավիայի սահմանում կենտրոնացված ՆԱՏՕ-ի զորամասերի հետքաշմամբ,

- միջազգային օժանդակություն Հարավսլավիային, ներառյալ Կոսովոյի եւ ամբողջ տարածաշրջանի տնտեսության վերականգնմանը,

- Հարավսլավիայի հետ համաձայնեցնելով, ՄԱԿ-ի հովանու ներքո միջազգային ներկայություն Ռուսաստանի մասնակցությամբ:

Թե այդ ինչ միջազգային կազմակերպություններ, ինչ բանակցություն կլինեն, որտեղից, որ երկրներից քննարկվելիք խնդիր է, բայց գլխավորն այն է, որ կոնկրետ Ռուսաստանը պետք է ներկայացված լինի», հայտարարել է Չեռնոմիրդինը:

ԱՄՆ-ը ըստ էության մերժել է Սլոբոդան Միլոշեւիչի եւ Վիկտոր Չեռնոմիրդինի հանդիպմանը ձեռք բերված նախաձեռնությունները: «Կարծում եմ՝ մեր պայմանները հստակ են», այսօր լրագրողների հետ կայացած կարճատեւ հանդիպմանը ասել է նախագահ Բիլ Քլինթոնը:

Ինչպես հայտնի է, ԱՄՆ-ը շարունակում է պնդել ՆԱՏՕ-ի պայմանները: Դրանք նախատեսում են, մասնավորապես, Հյուսիսատլանտյան դաշինքի հովանու ներքո զինված ուժերի տեղակայում Կոսովոյում:

Իր հերթին ԱՄՆ-ի Ազգային անվտանգության խորհրդի պաշտոնական ներկայացուցիչ Մայք Համմերը Չեռնոմիրդինի եւ Միլոշեւիչի միջեւ կայացած պայմանավորվածությունները համարել է «անբավարար»: Նա նաեւ ուշադրություն է դարձրել այն բանին, որ դրանցում հստակորեն նշված չէ Կոսովոյում միջազգային զորակազմի տեղակայմանը Բելգրադի պատրաստակամությունը:

ԾԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հատուկ նիստ Իրանի խորհրդարանում

ԹԵՀՐԱՆ, 23 ԱՊՐԻԼ, ՍՆԱՐԳ: Նախօրեին Իրանի Իսլամական Հանրապետության խորհրդարանում կայացել է հատուկ նիստ՝ նվիրված 1915-1923 թթ. Հայոց ցեղասպանությանը Օսմանյան Թուրքիայում: ԻԻՀ բարձրագույն օրենսդիր մարմնի անդամների առջեւ հանդես է եկել խորհրդարանում երկրի հյուսիսային մասի հայկական համայնքը ներկայացնող պատգամավոր Վարդան Վարդանյանը: Նա պաշտոնական Անկարային դատապարտել է հայերի նկատմամբ գործած ոճրագործությունը ճանաչելուց հրաժարվելու եւ այն պատմական փաստերը նենգափոխելու համար, որոնք վկայում են ավելի քան մեկուկես միլիոն հայերի զանգվածային ջարդի եւ տեղահանության մասին:

Հայերը շարունակում են իրենց արդարացի պայքարը հանուն ցեղասպանության անվերապահորեն ճանաչման եւ դատապարտման, հայտարարել է Իրանի խորհրդարանականը:

ԱՄՆ-ի Կոնգրեսը հարգանքի տուրք մատուցեց

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 23 ԱՊՐԻԼ, ՍՆԱՐԳ: ԱՄՆ-ի Կոնգրեսը հարգանքի տուրք մատուցեց 1915-1923 թթ. Օսմանյան Թուրքիայում հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին: Ապրիլի 21-ին Կապիտոլիումի Ոսկե դահլիճում կայացել է հիշատակի հատուկ արարողություն, որին մասնակցել են Կոնգրեսի երկու պալատների անդամներ, Հայաստանի, Հունաստանի, Կիպրոսի, Ուկրաինայի եւ Ռուսաստանի դեսպանատների ներկայացուցիչներ, ԱՄՆ-ի հայկական կազմակերպությունների ղեկավարներ ու Ամերիկայի հայկական համայնքի ներկայացուցիչներ:

Ներկայացուցիչների պալատի 29 անդամներից 7 սենատորներ հավաքվածների առջեւ հանդես են եկել հատուկ ուղերձով, որում դատապարտել են հայ ժողովրդի ցեղասպանությունը եւ այն միջազգայնորեն ճանաչելու կոչ արել:

OPT-ն կցուցադրի «Մայրիկը»

Այսօր, ապրիլի 24-ին, ռուսաստանյան գլխավոր OPT հեռուստաալիքը գիշերվա ժամը 1:45-ին կցուցադրի Անրի Վեռնոյի «Մայրիկ» երկսերիանոց հայտնի կինոնկարը: Թուրքական վայրագություններից մազապուրծ հայ մարդկանց ֆրանսիական հողում դիմագրաված դժվարությունների եւ հուզիչ սիրո այդ պատմությունը, վստահ ենք, ազդու ներգործություն կունենա բազմամիլիոն հեռուստադիտողների վրա: Հիշեցնենք, որ նախորդ շաբաթ օրը նույն հեռուստաալիքի կողմից ցուցադրված թուրքական անմարդկային բանտում ամերիկացի երիտասարդի կրած տառապանքների մասին «Կեսգիշերային ճեպընթաց» ֆիլմը շուրջ 2 տասնամյակ է, ինչ թուրքական դեսպանությունները փորձ են անում արգելել աշխարհի տարբեր երկրներում:

50-ԱՄՅԱԿ

Վաշինգտոնում բացվեց ՆԱՏՕ-ի հոբելյանական գագաթաժողովը

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 23 ԱՊՐԻԼ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ: Այսօր Վաշինգտոնում բացվեց Հյուսիսատլանտյան դաշինքի հոբելյանական գագաթաժողովը: ՆԱՏՕ-ն իր 50-ամյակը դիմավորում է Հարավսլավիային հասցվող հրթիռառմբային հարվածների «նվագակցության» ներքո:

Այդ նյութի շուրջ բանավեճերին մասնակցելու համար Պոտոմակի ափերին են հավաքվել 40-ից ավելի երկրների ՆԱՏՕ-ի անդամների եւ «Գործակցություն հանուն խաղաղության» ծրագրի մասնակից պետությունների ու կառավարությունների ղեկավարները: Ռուսաստանը ՆԱՏՕ-ի հանդիսություններին չի մասնակցում այդ կերպ դրսեւորելով իր բողոքը Բալկաններում սանձազերծված ռազմական գործողության դեմ:

Գերատեսչման հանդիպման հիմնական խնդիրը ՆԱՏՕ-ի ռազմավարական նոր համաձայնության ընդունումն է: Այդ փաստաթղթի բովանդակությունն ընդհանուր գծերով արդեն հայտնի է: Այն կիզակի ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրների տարածքի սահմաններից դուրս ռազմական գործողություններ մղելու դաշինքի «իրավունքը», ընդ որում, «անհրաժեշտության դեպքում» առանց ՄԱԿ-ի մանդատի: Որպես նմանօրինակ ծեռնարկումների հիմնավորում առաջ է քաշվում մի տեսություն, որի համաձայն «Մարդու իրավունքները» եւ արեւմտյան «նմուշի» «ժողովրդավարության նորմերը» պետական ինքնիշխանությունից բարձր են դասվում:

Նոր դոկտրինայի պաշտոնական հաստատումը պետք է տեղի ունենա շաբաթ օրը ՆԱՏՕ-ի բարձրագույն ղեկավար մարմնի Հյուսիսատլանտյան խորհրդի նիստում: Բացի այդ, եռօրյա համաժողովի ընթացքում նախատեսված է անցկացնել դաշինքի 19 երկրների ղեկավարների առանձին հանդիպում, ինչպես նաեւ նրանց համատեղ նիստ «Գործակցություն հանուն խաղաղության» ծրագրի մասնակիցների հետ:

digitised by A.R.A.R.@

Ցեղասպանության տարելիցի նախօրեին Ֆրանսիան մերժեց Վարուժան Կարապետյանի դիմումը

1983-ին Օռլիի օդանավակայանի ահաբեկչական գործողությանը մասնակցելու մեղադրանքով ֆրանսիական Սեն Մոր բանտում ցմահ բանտարկության դատապարտված Վարուժան Կարապետյանին ազատ արձակելու դիմումը օրերս մերժվել է, այս անգամ ոչ թե Ֆրանսիայի նախագահի, այլ «հմայիչ տկն Գիգոյի» (Ֆրանսիայի արդարադատության նախարարուհու) կողմից: Այդ մտահոգությամբ երեկ Արմենպրեսի սրահում «Վարուժան Կարապետյան» հանձնախմբի հրավիրած ասուլիսում ԱՍԱԼԱ-ի մարտիկի հեռախոսով արած հայտարարությունը լրագրողներին փոխանցեց հանձնախմբի անդամ, թարգմանիչ եւ հրապարակախոս Գրիգոր Ջանիկյանը: Ցեղասպանության ճանաչման հարցում Ֆրանսիայի Սենատի որդեգրած մերժողական դիրքորոշման խորապատկերում այս մերժումն իրավացիորեն դիտարկելով քաղաքական (Թուրքիային հաճոյանալու) հարթության վրա, Վարուժան Կարապետյանն իր նկատմամբ ցուցաբերված վերաբերմունքը վիրավորական է համարում ամբողջ հայ ժողովրդի, ֆրանսիական համայնքի համար:

Բանն այն է, որ հանձնախմբի Վարուժան Կարապետյանին ազատ արձակելու մարտավարությունը վերջին շրջանում փոխվել է. Ֆրանսիայի նախագահին ուղղված նամակ-դիմումների եւ ստորագրությունների հոսքն ուղղորդվել է Ֆրանսիայի արդարադատության նախարարություն՝ ելնելով այդ երկրի քրեական օրենսգրքում արձանագրված այն հոդվածից, ըստ որի ցմահ բանտարկության դատապարտված անձինք պատիժը կրելու 15-ամյա ժամկետը լրանալուց հետո կարող են ազատ արձակվել, եթե որեւէ երկիր քաղաքական ապաստանի եւ անվտանգության երաշխիք է տալիս:

1998 թ.-ի մայիսի 6-ի որոշմամբ ՀՀ արտգործնախարարը քաղաքական ապաստանի իրավունք է արտոնել Վարուժանին, նոյեմբերի 30-ին Սեն Մոր բանտի ղեկավարությունը որոշել է ազատ արձակվելու դեպքում արտաքսել նրան Ֆրանսիայից եւ ուղարկել Հայաստան, իսկ դեկտեմբերի 17-ին բանտի պատիժների գործադրման հանձնաժողովի նիստը պայմանական ազատ արձակման դեպքում անվերապահ արտաքսման որոշում է կայացրել նրա նկատմամբ կանաչ լույս վառելով Վարուժանի ազատման ճանապարհին: Սակայն Հայոց ցեղասպանության տարելիցի նախօրեին Վարուժան Կարապետյանին ազատ արձակելու դիմումն անսպասելիորեն մերժվել է՝ չնայած այդ առնչությամբ Ֆրանսիա առաքված միլիոնավոր դիմում-խնդրանքներին եւ ստորագրություններին: Ուստի օրինաչափ է հանձնախմբի հարցադրումը. «Մինչեւ ե՞րբ է Վարուժան Կարապետյանը ֆրանսիական բանտում կրելու հայոց ճակատագիրը թմրամոլների եւ մարդասպանների հարեւանությամբ, իբրեւ Ֆրանսիայի քաղաքական շահախնդրությունների պատանդ»:

Հանձնախմբի մյուս անդամները՝ լրագրող Կարինե Դանիելյան, ԱԺ պատգամավոր Ամալյա Պետրոսյան եւ Գյումրիի դատախազի տեղակալ Մարտին Թադեւոսյան, ներկայացրին հանձնախմբի ջանքերի նախապատմությունը եւ հանրագումարը: Տկն Պետրոսյանը եւ պրն Թադեւոսյանը, մասնավորապես, հուզիչ մանրամասներ ներկայացրին Վարուժան Կարապետյանի հետ հանդիպումների տպավորություններից՝ Սեն Մորում փակված հայորդու ոչ շարքային բարեմասնությունները շեշտելով: Պրն Թադեւոսյանը նշեց, որ տկն Գիգոյի մերժումը դեռեւս չի նշանակում, թե Վարուժանին ազատ արձակելու հնարավորությունները սպառված են. հանձնախումբը թեւաթափ չի եղել եւ պատրաստվում է դիմումների հերթական շարքն ուղղել արդարադատության նախարարություն՝ ոչ թե պահանջատիրոջ կեցվածքով, այլ նրբանկատությամբ փորձելով մոտեցնել ԱՍԱԼԱ-ի մարտիկի վերադարձը հայրենիք:

ԱՆԻԹԱ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

JERUSALEM POST

Օսկանյանը դիմում է Իսրայելի ժողովրդին՝ ճանաչելու Հայոց ցեղասպանությունը

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ԱՊՐԻԼ, ՍՆԱՐՔ: Հայաստանը դիմում է Իսրայելին Օսմանյան Թուրքիայում 1915-1923 թթ. Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչելու խնդրանքով, հայտարարել է Հայաստանի արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանը՝ Իսրայելի առաջատար թերթերից մեկին՝ «Jerusalem Post»-ին տված հարցազրույցի ժամանակ: Վարդան Օսկանյանի ասելով, Իսրայելը, որի ժողովուրդն ապրել է համանման ողբերգություն՝ հոլոքոստ, բարոյական պարտավորություն ունի ճանաչելու եւ դատապարտելու մարդկության դեմ այդ սրբապիղծ ոճրագործությունը, որին զոհ գնաց Օսմանյան Թուրքիայում բնակվող ավելի քան մեկուկես միլիոն հայ:

Մեկնաբանելով Օսկանյանի այն խոսքերը, թե «Հայաստանը սովորելու բան ունի Իսրայելից, որը ոչնչից դարձել է զարգացած պետություն», թերթը մեջ է բերում Հայաստանի անկախության հռչակումից հետո պաշտոնական Անկարայի արած այն հայտարարությունը, թե «Թուրքիան վախենում է, որ Հայաստանը կարող է դառնալ կովկասյան Իսրայել»: «Jerusalem Post»-ի կարծիքով, Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչելուց Թուրքիայի հրաժարվելը բացատրվում է նաեւ նրանով, որ Թուրքիան վախենում է, թե իրեն կստիպեն փոխհատուցում վճարել հայերին: Այդ առնչությամբ թերթը հիշեցնում է, որ ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի տեղակալ Ստյուարտ Այզենստատն օրերս հայտարարել է, թե Պետդեպարտամենտը մտադիր է Թուրքիայից պահանջել ստուգել 1915 թվականին Օսմանյան կայսերական բանկում պահվող հայերի ակտիվները:

Նշելով, որ Իսրայելը բացառապես «ադրբեջանաթուրքամետ» քաղաքականություն է վարում տարածաշրջանում, Հայաստանի արտգործնախարարը «Jerusalem Post»-ին հայտարարել է, որ պաշտոնական Երեւանը Ռուսաստանի եւ Իրանի հետ հարաբերությունները չի հակադրում Իսրայելի հետ հարաբերություններին եւ ցանկանում է համագործակցություն հաստատել վերջինիս հետ:

Նշենք, որ ավելի վաղ տված հարցազրույցի ժամանակ Հայաստանում եւ Վրաստանում Իսրայելի դեսպանության (կենտրոնակայանը՝ Թբիլիսիում) առաջին քարտուղար Ռան Գիդորը հայտարարել էր, որ, չնայած Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի հետ սերտ կապերին, Իսրայելը ցանկանում է նաեւ բարելավել հարաբերությունները Հայաստանի հետ: Միեւնույն ժամանակ իսրայելցի դիվանագետը խոստովանել է, որ «Իսրայելը փոքր պետություն է, եւ նրա արտաքին քաղաքականությունը հիմնված է, հիմնականում, Միացյալ Նահանգների դիրքորոշման վրա»:

Եղեռնի զոհի ժառանգը մտադիր է հատուցում պահանջել ամերիկյան ապահովագրական ընկերությունից

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ԱՊՐԻԼ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Ապրիլի 23-ի առավոտյան (Երեւանի ժամանակով ուշ երեկոյան) Լոս Անջելեսի քաղաքային դատարան պետք է ներկայացվեր 84-ամյա Մարտին Մառությանի հայցն ընդդեմ ամերիկյան «Նյու Յորք Լայֆ» ապահովագրական ընկերության: Հայցվորը փոխհատուցում է պահանջում Մեծ եղեռնի ժամանակ զոհված իր պապի համար:

Լոս Անջելեսում բնակվող Մառությանի պապը 1912 թ. Խարբերդում իր կյանքն ապահովագրել է հիշյալ ընկերությունում 3000 ֆրանսիական ֆրանկով: 1915թ. նա այլ հայերի հետ զոհվել է Խարբերդի բանտում, որը հրկիզվել է թուրքերի կողմից:

Ըստ Լոս Անջելեսում բնակվող փաստաբան Վարդգես Եղիայանի տվյալների, միայն «Նյու Յորք Լայֆ» ընկերությունը ապահովագրել էր Օսմանյան կայսրությունում բնակվող առնվազն 7671 հայերի, որոնց ապահովագրության գումարային արժեքը 1915 թ. կազմում էր 10 մլն. 281 հազար դոլար: Ֆրանսիական «Յունիոն» ընկերությունը ապահովագրել է առնվազն 11 հայերի:

Մարտին Մառությանը հայտարարել է, թե իր հայցը ոչ թե միայն իր անունից է, այլ նաեւ բոլոր այն 7671 հայերի անունից, որոնք ապահովագրվել են այդ ընկերությունում: Մառությանի հայցը արդյունք է փաստաբանների մեծաթիվ խմբի բազմամյա աշխատանքի, որի ղեկավարն է հայտնի փաստաբան Ռոման Սիլբերֆելդը:

Վարդգես Եղիայանը, որը երկար ժամանակ զբաղվել է եղեռնի հետազոտությամբ, համոզմունք է հայտնել, որ Օսմանյան Թուրքիայից փախած շատ հայերի եւ նրանց ժառանգների մոտ կարող են պահպանված լինել ապահովագրական գործարքների մասին փաստաթղթեր: Դրանց տերերը երբեմն կարող են հավակնել զգալի դրամական փոխհատուցման, քանի որ ապահովագրման գումարի ծավալը մոտավորապես տասը տարին մեկ կրկնապատկվում է: Նա կոչ է անում բոլոր նրանց, ովքեր ունեն այդպիսի փաստաթղթեր, կամ տեղեկություններ նման գործարքների մասին, հաղորդեն այդ մասին Լոս Անջելես հետեւյալ հեռախոսահամարով՝ (818)-552-236[illegible], (818)-242-0114:

■ *Վայոց ձորում ստեղծվում են ազգային պարկեր: Շուտով պետության պահպանության ներքո կվերցվի Վայոց ձորի մարզում Նորավանքի հնագույն տաճարի շրջակայքում գտնվող ավելի քան 2 հազար հեկտար տարածք, որտեղ կստեղծվի Գնիշիկի ազգային պարկը: «Այս տեղանքը եզակի է, ասաց ՀՀ բնապահպանության նախարարության կենսառեսուրսների վարչության պետ Սերգեյ Շաքիկյանը: Այստեղ կա շուրջ 500 բուսատեսակ, որոնցից 83-ը գրանցված են Կարմիր գրքում, իսկ 23 տեսակը անհետացման եզրին է: Այս տեղանքում աճում են մշակաբույսերի, մասնավորապես, ցորենի վայրի ազգակիցներ: Սարերում կարելի է հանդիպել այնպիսի հազվադեպ կենդանիների, ինչպիսիք են մուֆլոնը, քարայծը»... Ազգային պարկի ստեղծումը կնպաստի նաեւ էկոտուրիզմի զարգացմանը: Ըստ Ս. Շաքիկյանի, մասնագետները ծրագրում են ստեղծել նաեւ Ջերմուկի ազգային պարկ: Այստեղ Արփա եւ Հերհեր գետերի ավազաններում, հարուստ է բուսական եւ կենդանական աշխարհը, կան եզակի աղբյուրներ, բազալտե լեռնագոյացություններ, ջրվեժներ: Մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում պատմամշակութային հուշարձանները:* ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Դպրոց Մորգենթաուի անունով

«Հայոց ցեղասպանությունը. դեսպան Հենրի Մորգենթաուն եւ ամերիկյան արձագանքները 1914-1923 թթ.» միջազգային գիտաժողովի ծրագրում էր նաեւ Աջափնյակ համայնքի 126-րդ դպրոցը Հ. Մորգենթաուի անվամբ կոչելը: Վաղ առավոտից դպրոցի շրջակայքում հրավիրվածներն աղ ու հացով դիմավորեցին Հ. Մորգենթաու երրորդին ու նրա որդիներին, ԱՄՆ-ի Հրեական ողջակիզման հիշատակման խորհրդի անդամներ տկն Քիթի Դուքաքիսին, Դայան Ասադուրյանին, «Ջերուսալեմ փոստ» թերթի ամերիկացի թղթակից Մերիլին Հենրիին, Հրայր Հովնանյանին, Քերոլին Մուգարին, գիտնականների, նաեւ Հայաստանում ԱՄՆ դեսպան Մայքլ Լեմոնին տիկնոջ հետ: Նրանց ուղեկցում էր Ցեղասպանության թանգարանի տնօրեն Լավրենտի Բարսեղյանը: Ողջույնի խոսքով ներկաներին դիմեց դպրոցի տնօրեն տկն Գոհար Արզանյանը, իսկ Երեւանի քաղաքապետ Սուրեն Աբրահամյանը բարձր գնահատեց Մորգենթաուի գործունեությունը եւ նշեց, որ Երեւանի 126 միջնակարգ դպրոցը կոչելով Հենրի Մորգենթաուի անունով, հայ ժողովրդի երախտագետ սերունդներն իրենց պապերի արյան կոչին հավատարիմ, բարձր կպահեն Հ. Մորգենթաուի անունն ու պատիվը: Շնորհակալական խոսք ասաց դեսպան Մայքլ Լեմոնը, Մորգենթաու երրորդը եւ թոռները: Նրանք նշեցին, որ Մորգենթաուի կյանքում դպրոցն առաջին տեղում է եղել, եւ ահա աշխարհում առաջին դպրոցն է, որ իր անունն է կրելու եւ Մորգենթաուի բոլոր սերունդների համար կդառնա մշտական այցելության վայր: Դպրոցում բացվել էր նաեւ մեծ երախտավորի անվան թանգարան, ուր կազմակերպվեց հուշ-ցերեկույթ: Այնուհետեւ հյուրերն ուղեւորվեցին Ծիծեռնակաբերդի ցեղասպանության թանգարան, ուր ներկա գտնվեցին Հենրի Մորգենթաուի աճյունասափորի տեղադրման արարողությանը թանգարանի պատի մեջ՝ Հ. Մորգենթաու երրորդի ձեռքով: Հաջորդեց կրոնական արարողություն ռաբբի Գ. Բուրշտեյնի եւ Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ եւ կաթողիկոսական փոխանորդ Գարեգին արք. Ներսիսյանի կողմից: Լռության րոպեից հետո հյուրերը եւ ներկաները Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրի մոտ ծաղկեպսակներ դրեցին ու մեկական ծառ տնկեցին հուշահամալիրի շրջակայքում: Մեծարման արարողությունները կազմակերպել ու հովանավորել էին Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտը, Իտալահայերի միությունը (Միլան), Հայկական ազգային ինստիտուտը (Վաշինգտոն):

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Հայաստան է ժամանում ԵԱՀԿ դիտորդական առաքելությունը

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ԱՊՐԻԼ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Օտարերկրյա 15 դիտորդներ, ապրիլի 26-ից սկսած, հետեւելու են Հայաստանի տարբեր մարզերում ընտրարշավի ընթացքին. այդ մասին հայտնեցին ԵԱՀԿ ժողովրդավարական հաստատությունների եւ մարդու իրավունքների գրասենյակում (ODIHR): Դիտորդական առաքելությունը, որի ղեկավարն է ODIHR խորհրդական Նիկոլայ Վուլչանովը, հրավեր է ստացել Հայաստանի արտգործնախարարությունից: Առաքելության անդամները հանդիպումներ կունենան իշխանությունների, քաղաքական կուսակցությունների, հասարակական կազմակերպությունների, լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների հետ եւ մշտական կապ կպահպանեն ընտրական հանձնաժողովների հետ:

Մայիսի 30-ին ընտրությունների ընթացքին կհետեւեն 150 դիտորդներ՝ եվրոպական երկրներից, ինչպես նաեւ ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովի, Հայաստանում գործող միջազգային կազմակերպությունների անդամներ:

Առաքելությունը ընտրությունների նախնական արդյունքների մասին նախնական հաղորդագրությամբ հանդես կգա խախտումներ արձանագրելու դեպքում, իսկ վերջնական զեկույցը կհրապարակվի ընտրություններից մեկ ամիս հետո եւ կտարածվի INTERNET ցանցով:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության Ը տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
ֆաքս 529353, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ. 529221
Տնօրէն
ՀՐԱՅՐ ԶՕՐԵԱՆ / հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայություն / 562941
Apple Macintosh
համակարգչային շարվածք
«Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
Նյութերը չեն գրախոսվում ու չեն վերադարձվում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ընթացիկ

ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Շիրակում ամենաշատ թեկնածուներ առաջադրվել են Հայկոմկուսից եւ ՀՀԿ-ից

Շիրակի մարզի 7 մեծամասնական ընտրատարածքներում Ազգային ժողովի պատգամավորության թեկնածու առաջադրվելու հայտ ներկայացրած 78 անձանցից սահմանված ժամկետում համապատասխան փաստաթղթեր ներկայացրել եւ նախընտրական պայքարն առայժմ շարունակում են 73-ը: Նրանցից 42-ը տարբեր կուսակցությունների անդամներ են, չնայած պաշտոնապես կուսակցությունների կողմից են առաջադրվել միայն 35-ը եւ 1 անկուսակցական թեկնածու: Ամենից շատ 7-ական առաջադրում կա Հայկոմկուսի եւ Հայաստանի հանրապետական կուսակցության անդամների թվից: Միայն եթե առաջինները բաշխված են բոլոր 7 ընտրատարածքներում 1-ական, ապա երկրորդներն այժմ ներկայացված են ընտրատարածքներից 6-ում, այդ թվում դրանցից հինգում 1-ական, իսկ 63-րդում՝ 2 թեկնածուով: 6 ընտրատարածքներում 1-ական թեկնածու ունի ԱԺՄ-ն, 5-ում՝ ՀՅԴ-ն: ՀՀՇ անդամների թվից մարզի մեծամասնական ընտրատարածքներում կա 3, իսկ ՀՌԱԿ-ից՝ 2:

Մինչգրանցումային դեռեւս նախնական այս թվերը ծավալված ընտրապայքարում ուժերի հարաբերակցության տեսակետից գուցե քիչ բան կարող են նշանակել, եթե հաշվի չառնենք կուսակցությունների թեկնածուների ու մյուս առաջադրվածների նաեւ, այսպես ասած, որակական կազմի առանձնահատկությունները: Խոսքն ամենից առաջ վերաբերում է իշխանական եւ ֆինանսական լծակների առկայությանը, որոնք այստեղ, շատերի կարծիքով, վճռական կլինեն ընտրությունների վերջնարդյունքի հարցում: Այս իմաստով հասկանալի է թվում Հայաստանի ժողովրդական կուսակցության, ՀՀՇ-ի եւ Հանրապետական կուսակցական թեկնածուական կազմերի համեմատությունը: ՀԺԿ 2 թեկնածուները խորհրդային տարիների կուսակցական ղեկավար աշխատողներ են, այսօր իշխանական լծակներ իրենց ձեռքին չունեն: Նրանց հարցում թերեւս հիմնական դեր կարող են խաղալ ընտրողների շրջանում պահպանված անձնական հեղինակությունը, մասամբ նաեւ «Միասնություն» դաշինքի պաշտպանությունը: ՀՀՇ-ի նախորդ իշխող կուսակցության 3 թեկնածուները դեռեւս պահպանում են ղեկավար դիրքեր. նրանցից 1-ը Արթիկի քաղաքապետն է, երկրորդը Մարալիկի սերմնաբուծական ՓԲԸ-ի տնօրենը, երրորդը Շիրակի մարզային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, որի լիազորությունների ժամկետն արդեն լրանում է: Ծագող արեւի քաղաքական դաշտում է Հանրապետական կուսակցության ընտրաթիմը, որը նկատելիորեն եւ բոլորից շատ համատեղում է իշխանական եւ ֆինանսական լծակների առկայությունը: Այս կուսակցության անդամներից առաջադրվածներ են Գյումրիի փոխքաղաքապետը եւ քաղաքապետարանի բաժնի վարիչը, Շիրակի մարզային մի վարչության պետը, «Հայշինանյութ բազայի հացաընդունման ձեռնարկության» տնօրենները, ուրիշներ: Եթե սրան ավելացնենք, որ, անկախ կուսակցությունից, թեկնածուների ցուցակում ընդհանուր առմամբ կան միջին եկամտաբերությունից մինչեւ բավականին եկամտաբեր հիմնարկների երկու տասնյակի չափ ղեկավարներ, դժվար չէ պատկերացնել, թե որքանով են բարդանում մնացած թեկնածուներից շատերի, այդ թվում մոտ մեկ տասնյակ մտավորական թեկնածուների խնդիրները: Իհարկե, բոլոր դեպքերում վերջին խոսքն ընտրողինն է, եւ մնում է հուսալ, որ նա չի խաբվի:

Վիճակագրությամբ հետաքրքրվողների համար կարելի է ավելացնել, որ մարզում առաջադրված թեկնածուների թվի 56 տոկոսից ավելին (41 մարդ) 41-50 տարեկան է: 31-40 տարեկան է 17-ը, 51-60 տարեկան՝ 40-ը: Ամենակրտսեր թեկնածուն 27 տարեկան է, ամենաավագը՝ 72: Կանայք ընդամենը 2-ն են:

Ընտրությունների նախապատրաստության կազմակերպչական աշխատանքները մարզում ընթանում են ըստ գրաֆիկի: Մասնավորապես, մարզկենտրոն Գյումրիում ձեւավորված են 59 ընտրական տեղամասեր:

ԳԵՂԱՄ ՄԻՐԶՈՅԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

Պարույր Հայրիկյանը պաշտոնական դիրքը չարաշահելու մտադրություն չունի

Պաշտոնական քարոզարշավի մեկնարկին մի օր է մնացել, եւ Պարույր Հայրիկյանը, ՀՀ նախագահին առընթեր մարդու իրավունքների եւ սահմանադրական բարեփոխումների հանձնաժողովների նախագահի իրավունքով եւ պաշտոնական դիրքը քարոզչական նպատակներով չչարաշահելու մտադրությամբ, պետական այրի կարգավիճակում վերջին նախընտրական

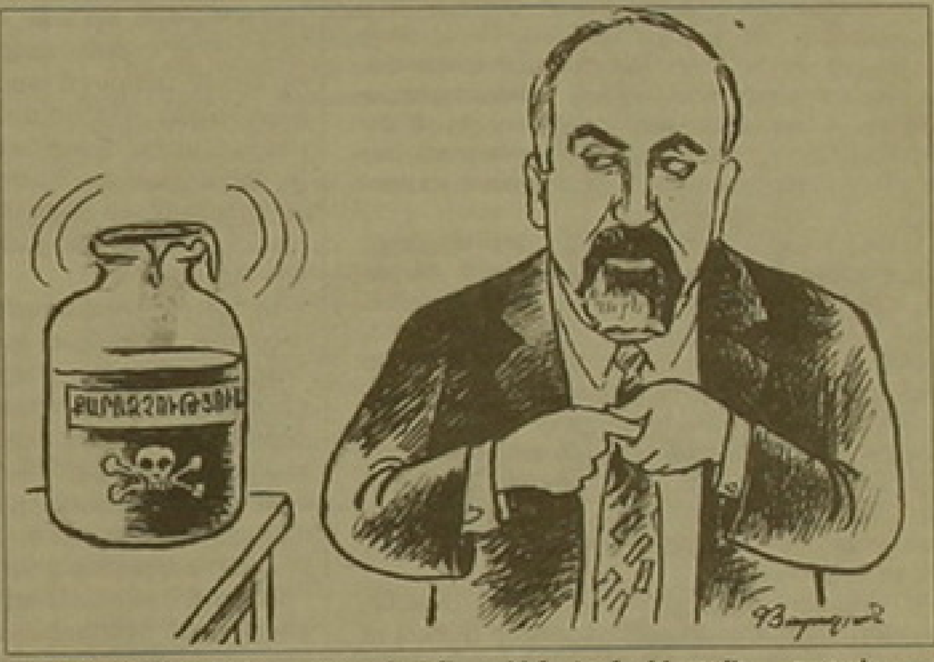

ասուլիսի էր հրավիրել լրագրողներին՝ խոսքը դիվանագիտորեն սկսելով Հայոց ցեղասպանության տարելիցի վերաբերյալ դիրքորոշումից: 1915 թ. եղեռնը մարդու իրավունքների զանգվածային ոտնահարում էր, ապրիլի 24-ը՝ ոչ միայն ողբերգություն, այլեւ պայքարի օր հայության համար, ասաց նա՝ Ցեղասպանությանը միջազգային ճանաչում տալու ծիրում դրական փոփոխություններ արձանագրելով պաշտոնական Հայաստանի գործելակերպում:

Ինչ վերաբերում է սահմանադրական բարեփոխումների հանձնաժողովին, ապա վերջինս փոփոխությունների երկու փաթեթ է ներկայացրել ՀՀ նախագահին: Առաջարկվել է փոխել 80-րդ հոդվածը, որ ԱԺ պատգամավորներին կառավարությանը հարցերով դիմելու հնարավորություն է ընձեռում՝ առանց այդ հարցերի վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու իրավունքի: Փոփոխությունը միտված է ԱԺ իրավասությունների ընդլայնմանը եւ կառավարության պատասխանատվության բարձրացմանը՝ հարցապնդումների նախկինում գործող կարգը (որոշումներ ընդունելու իրավունքը) վերականգնելու միջոցով: Հաջորդ փոփոխությունը վերաբերում է 84-րդ հոդվածին. հանձնաժողովն առաջարկել է «ԱԺ պատգամավորների ձայների ընդհանուր թվի մեծամասնությամբ ԱԺ-ը անվստահություն է հայտնում կառավարությանը» դրույթը համալրել «... կամ առանձին նախարարների» արտահայտությամբ:

Մարդու իրավունքների հանձնաժողովն, ի թիվս մի շարք նախնական որոշումների, մտահոգություն է հայտնել հոչակավոր 37-րդ ընտրատարածքում «կոմունիստական մտածելակերպի ոգով» ակնկալվող անայլընտրանք ընտրությունների հեռանկարի առթիվ, որ, պրն Հայրիկյանի համոզմամբ, վարկաբեկում է ընտրության գաղափարը, քանզի պատգամավորության միակ թեկնածուն քվորումի բացակայությամբ կարող է ընտրվել մեկ (ասենք, իր կնոջ) ձայնով: Ընտրությունների «անարդար» որակումը կանխելու նպատակով հանձնաժողովը դիմել է ԿԸՀ-ին՝ խնդրելով տեղեկացնել «չընտրությունն» ընտրություն դարձնելու համար ձեռնարկված միջոցառումների մասին: Հայրիկյանը խուսափեց թեկնածուի (գեներալ Մանվելի ազգականը) անձը մասնանշելուց՝ կարեւորելով երեւույթը, եւ հիշեցրեց 1990 թ.-ի ընտրություններում արձանագրված նախադեպը, երբ Մուրադ Մուրադյանի ընտրությունը չեղյալ էր հայտարարվել՝ այլընտրանքի բացակայության պատճառով:

Հանձնաժողովը, բացի այդ, քննարկել է ներդնողների անապահով վիճակը Հայաստանում, որ օրինաչափություն դառնալու միտում ունի: Դիտարկվել է կոնկրետ օրինակ, երբ ՀՀ նախագահը, ՆԳ նախարարը, Երեւանի քաղաքապետը եւ դատախազությունը ջանացել են արդարացի լուծում տալ հարցին, սակայն «ինչ-որ ուժեր» սառեցրել են ներդրումները՝ սառեցնելով 80 նոր աշխատատեղերի ստեղծումը:

Հարցերին պատասխանելով, Պարույր Հայրիկյանը տեղեկացրեց, որ օրերս կամփոփվեն հասարակական կարծիքի ԻՄ ավանդական հետազոտությունների վերջին տվյալները՝ ի հայտ բերելով «անցողիկ» հնգյակը. նախնական արդյունքներով՝ ՀՅԴ, Կոմկուս, ԱԺՄ, ԱԻՄ, «Միասնություն»:

Լ. Պ.

«Կայացած մարդիկ ենք եւ կարող ենք պայքարել մեր գաղափարների համար»

Ասում է Լյուդմիլա Հարությունյանը

«Ես եղել եմ ընդդիմադիր այն օրվանից, երբ հասկացել եմ, որ երկիրը շարժվում է սխալ ճանապարհով, եւ ժողովրդի շահը ոտնահարված է», հայտնեց «Արժանապատիվ ապագա» նորաստեղծ կուսակցության համամասնական ցուցակն առաջնորդող սոցիոլոգիայի պրոֆեսոր Լյուդմիլա Հարությունյանը ապրիլի 23-ին, Արմենպրեսի մամուլի սրահում լրագրողների հետ ունեցած հանդիպման ժամանակ: Տկն Հարությունյանը պատգամավորության թեկնածուի հարուստ կենսագրություն ունի. «Մասնակցել եմ անկախ Հայաստանի վերջին երեք ընտրություններին: Առաջին ընտրությունը շահելուց հետո իմ ընտրատարածքից երեք շենք փոխադրեցին այլ ընտրատարածք: Երկրորդ անգամ շահել եմ ընտրությունների առաջին փուլում, բայց ՆԳՆ ամբողջ մեքենան դրվել էր իմ դեմ, եւ երրորդ անգամ՝ 95 թ.-ին, գրանցվելուց մի շաբաթ հետո, երբ իմ ընտրողների հետ միտինգ արեցի, գրանցումը բեկանվեց»: Պատգամավորության թեկնածուն նշեց, որ այդ տարիներին ինքը ընդդիմադիր է եղել, պայքարի զենքը հոդվածն է եղել, բայց եւ այնպես, իր առավելությունն ընդդիմադիր լինելը չի համարում եւ չի ուզում դրանով ընտրվել:

«Արժանապատիվ ապագա» կուսակցության առաջնորդը գտնում է, որ Հայաստանի քաղաքական դաշտի ձախ սպեկտրը լիարժեք է, կենտրոնը լցված է, եւ պետք է, որ նաեւ աջակողմյան ուժը հաստատվի, որովհետեւ աջակողմյան ուժերն անհրաժեշտություն են ազատական տնտեսություն որդեգրած ամեն երկրի համար: «Այսօր մեր երկրում այս ուժն անհրաժեշտ է, որը հավասարակշռի ձախակողմյան այն կուտակումը, որի ականատեսն ենք մենք եւ որն ունի իր բացասական ազդեցությունը Հայաստանում»: Տկն Հարությունյանն անբնական չհամարեց երկրի վարչապետի աջակցությունն իրենց իբրեւ աջակողմյան ուժերի: «Կա համաձայնություն, եւ մենք իբրեւ քաղաքական ուժ գալիս ենք առաջարկելու, որ կպաշտպանենք բոլոր սոցիալական միջոցները, տնտեսական կուրսը պետք է լրացվի սոցիալականով», տեղեկացրեց նա եւ իբրեւ ասվածի հավաստում ներկայացրեց համամասնական ցուցակի չորրորդ տեղն զբաղեցնող Աշոտ Նիկողոսյանին, որը հաշմանդամ է դարձել արցախյան ազատամարտում: «Ազգային ժողովում ոչ մի դուռ հարմարեցված չէ նրան, բայց մենք հարմարեցնելու ենք այդ սանդուղքը ԱԺ-ում, եւ դա խոսում է մեր սոցիալական ուղղվածության մասին»:

Լյուդմիլա Հարությունյանից բավականին մեծ ջանքեր էին պահանջվում ներկաներին համոզելու, որ իրենք աջակողմյան ուժ են եւ ոչ թե ձախակողմյան, նաեւ՝ իրենք որեւէ ուժի դրածոն չեն եւ խորհրդարան մտնելով մեկ այլ ուժի վանելու հավակնություն չունեն: «Պետք չէ մեզ անպայման ներքաշել որպես կախված ուժ եւ ինչո՞ւ եք ուզում ներկայացնել այնպես, որ Հայաստանում ոչ մի ուժ ոչ մեկից կախված չէ: Ինչո՞ւ է ձեզ թվում, որ այսքան մասնագետ ուժ անպայման պետք է հովանավոր փնտրի», շեշտեց տկն Հարությունյանը՝ մատնացույց անելով իր շարքերում նստածներին, որոնք հանրապետության գիտական մտքի ներկայացուցիչներ էին: Բացի այդ, իրենք ներկայացնում են այն խմբի շահերը, որին իրենք են ներկայացնում եւ այդ առումով միայն կլրացնեն ԱԺ-ի ներկայացուցչական կազմը:

Ինչպիսի՞ն է տեսնում Հայաստանի տնտեսության ապագան հարցին պրոֆեսոր Լ. Հարությունյանը պատասխանեց, որ ինքը լավատես է իր էությամբ, եւ այդ լավատեսությունը հիմքեր ունի: Ափսոսանք հայտնեց, որ լրագրողները շրջանցում կամ անտեսում են Հայաստանում գոյություն ունեցող օազիսները՝ աշխատող գործարանները: «Եթե դուք տեսնեք գրագետ տնտեսություն վարող սեփականատիրոջը՝ կհավատաք այս երկրի ապագային», նշեց նա: Ընդգծեց նաեւ, թե բոլորովին չի անտեսում հասարակության մեջ եղած հոռետեսությունը. «Ես տեսել եմ գյուղեր, որոնք բոլորովին անհույս վիճակում են»: Հայաստանի ապագան, ըստ նրա, հուսադրող է, որովհետեւ «հավասարակշռում է իր հարաբերությունները աշխարհի շատ երկրների հետ եւ կարողանում է իմաստուն քաղաքականության հաշվին շարունակել իր քայլը: Երկիր, որը կարողանում է Արցախում լուծել ոչ պատերազմը, ոչ խաղաղության խնդիրը եւ վերջապես եվրոպական քաղաքակրթության մի մասն է կազմում»:

«Ո՞վ է 99 թ. «Շամիրամը» հարցը պտտվում է բոլոր նորաստեղծ կուսակցությունների գլխավերեւում: «Շատ մեծ իմաստություն չի պահանջվում եւ անզեն աչքով կարելի է ասել՝ մենք չենք այդ Շամիրամը: Շամիրամիզմը երեւույթ է: Ի սկզբանե մենք ասելիք ունենք, գաղափարախոսություն, կայացած մարդիկ ենք եւ կարող ենք պայքարել մեր գաղափարների համար», «Շամիրամի» ուրվականը վանեց Լյուդմիլա Հարությունյանը:

Ս. Պ.

Կանայք՝ խաղաղության մշակույթի կողմնակիցներ

«Մենք գործ ունենք բոլոր մայրցամաքներում գտնվող միլիարդավոր մարդկանց ակնկալությունների հետ, պետք է նրանց համար ապահովել ավելի ընդունելի ներկա եւ հնարավորություն տալ կառուցելու իրենց ապագան՝ հարգելով նրանց հասուն արժանապատվությունը եւ մշակույթը, որոնցով նրանք սնվել են եւ որոնք նրանք իրենք են ստեղծում»:

Սրանք ՄԱԿ-ի գիտության, կրթության եւ մշակույթի հարցերով կազմակերպության գլխավոր տնօրեն Ֆեդերիկո Մայորի տողերն են՝ արտասանված Յունեսկոյի գլխավոր խորհրդաժողովում:

Բռնության մշակույթից խաղաղության մշակույթին համընդհանուր անցման անհրաժեշտությանն իրենց երկօրյա սեմինարով արձագանքեցին նաեւ համալսարանական կրթությամբ կանանց ասոցիացիայի անդամները, որոնք եկել էին Հայաստանի տարբեր շրջաններից եւ ներկայացնում էին հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներ: Սեմինարն անցավ «Խաղաղության մշակույթ. նոր համընդհանուր հայեցակարգ եւ բարոյագիտություն» խորագրով:

Սեմինարի ունկնդիրների առջեւ հետաքրքիր ելույթներով հանդես եկան հոգեբանական գիտությունների թեկնածու Ալբերտ Նալչաջյանը, Հայաստանի Հելսինկյան քաղաքացիական համագումարի Վանաձորի մասնաճյուղի ղեկավար, ֆիզիկական գիտությունների թեկնածու Արթուր Սաքունցը, ԵՊՀ փիլիսոփայության եւ սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի դեկանի տեղակալ Արթուր Մկրտչյանը, Գյումրիի մանկավարժական ինստիտուտի պատմության ամբիոնի վարիչ, գիտությունների թեկնածու Ելենա Վարդանյանը, գրող, հրապարակախոս Նելլի Սահակյանը, ԵՊՀ քաղաքագիտության ամբիոնի դասախոս, գիտությունների թեկնածու Արթուր Շահգելդյանը, Վ. Բրյուսովի անվան օտար լեզուների պետական ինստիտուտի դոցենտ Կարինե Նալչաջյանը, Լոռու մարզի հոգեբանական վերականգնողական կենտրոնի տնօրեն Արմեն Բեջանյանը, ԵՊՀ ազգագրության ամբիոնի վարիչ Հրանուշ Խառատյանը, ԵՊՀ սոցիոլոգիայի ամբիոնի վարիչ Լյուդմիլա Հարությունյանը:

Սեմինարը վարում էր համալսարանական կրթությամբ կանանց ասոցիացիայի նախագահ, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու Ջեմմա Հասրաթյանը:

ՌՈՒԲԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ցեղասպանություն

ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի ուղերձը ցեղասպանության զոհերի հիշատակի օրվա կապակցությամբ

Սիրելի հայրենակիցներ.

Այսօր մենք գլուխ ենք խոնարհում Օսմանյան Թուրքիայի իշխանությունների կողմից ծրագրված եւ պետականորեն իրականացված ցեղասպանության զոհերի՝ միլիոնավոր մեր հայրենակիցների հիշատակի առջեւ: 20-րդ դարասկզբին կատարվածը հայ ժողովրդի պատմության ամենաողբերգական էջն է, որը ծանր հետք թողեց ոչ միայն մեր հետագա ամբողջ քաղաքական պատմության, այլեւ մեր ժողովրդի ազգային ինքնագիտակցության մեջ:

1915 թվականի ապրիլի 24-ից, երբ սկսվեցին հայ մտավորականության զանգվածային ձերբակալությունները, անցել է 84 տարի: Որքան էլ դաժան է խոստովանելը, բայց փաստ է, որ Հայոց մեծ եղեռնը մնացել է անպատիժ: Մինչդեռ մարդկության դեմ կատարված նման ծանր ոճրագործությունը չի կարող ունենալ եւ չունի վաղեմության ժամկետ: Հոգեբանական այս խորապատկերի վրա ավելի քան օրինաչափ է, որ ապրիլի 24-ը դարձել է նաեւ ցեղասպանության դատապարտման եւ պատմական արդարության վերականգնման պահանջի խորհրդանիշ:

Իր անկախությունը վերանվաճած Հայաստանը, ժողովուրդների միջազգային ընտանիքի լիիրավ ու պատասխանատու անդամի գիտակցությամբ, նաեւ ծանր փորձառությամբ այսօր իր լուման է բերում ցեղասպանության դատապարտմանն ու կանխմանն ուղղված մարդկության ջանքերին: Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման հարցը 1998 թվականի սեպտեմբերի 25-ին Հայաստանի Հանրապետությունը հնչեցրեց ՄԱԿ-ի ամբիոնից ամենաբարձր մակարդակով: Անցյալ տարի Հայաստանի նախաձեռնությամբ ՄԱԿ-ը նաեւ նշեց «Ցեղասպանության կանխման եւ դատապարտման» կոնվենցիայի 50-ամյակը՝ այդ առթիվ ընդունելով բանաձեւ:

Անցած տարիներին աշխարհի մի շարք երկրների խորհրդարաններ, ինչպես նաեւ ԱՄՆ-ի ինը նահանգներ ընդունել են Օսմանյան կայսրությունում հայերի ցեղասպանությունը դատապարտող բանաձեւեր ու որոշումներ: Աշխատանքներն այս ուղղությամբ շարունակվելու են:

Անցյալի իրադարձությունների անաչառ գնահատականը ոչ միայն ցեղասպանությունից վերապրած հայրենաքնակ ու սփյուռքահայ մեր ժողովրդի խնդիրն է, այլեւ՝ ամբողջ տարածաշրջանի, ավելին՝ համայն մարդկության, որն այսօր այնքան կարիք ունի փոխվստահության, կայունության ու խաղաղության:

Այսօր, ինչպես ամեն տարի ապրիլի 24-ին, մենք ազգովին հավաստում ենք ապրելու մեր կամքը եւ նորոգում ենք ազատ, հզոր ու ծաղկուն հայրենիք կերտելու մեր մեծ հավատը:

1915-1999

ՀՅԴ-ն շարունակելու է Հայ դատի հետապնդումը

Հատվածներ ՀՅԴ ՀՎ ատենապետ Ռ. Միրզախանյանի ապրիլի 22-ին օպերայի բեմից արտասանած ճառից

Ապրիլի 24-ին համայն հայությունը ոգեկոչում է Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակը, որը ոչ միայն ազգային սուգ է մեր ժողովրդի պատմական հիշողությանը, այլեւ կարեւորագույն առիթ վերաիմաստավորելու անցյալը, մեկ անգամ եւս հաստատելու, որ Հայ դատը եղել եւ մնում է հայ ժողովրդի մտածողության եւ հոգեբանության անբաժանելի մասը:

Զինվելով «պանթյուրքիզմի» վայրագ տեսությամբ, Օսմանյան կայսրությունը սկսեց իրականացնել հայ ժողովրդի ֆիզիկական բնաջնջման ծրագիրը, որը շարունակվեց մինչեւ կայսրության փլուզումը (1918 թ. հոկտեմբերը), իսկ վերջինին հաջորդեց առաջին հանրապետության դեմ սանձազերծված պատերազմը եւ նոր ջարդերի կազմակերպումը խաղաղ ազգաբնակչության դեմ:

20-ական թվականներից սկսած Հայոց առաքելական եկեղեցին եւ հայ երեք ավանդական կուսակցությունները սկսեցին սփյուռքի պայմաններում մեծածավալ աշխատանք իրականացնել Հայ դատին առնչվող փաստաթղթերի եւ նյութերի հավաքման, միջազգային հանրության ուշադրությունը հայկական ազգային հիմնախնդրի վրա հրավիրելու ուղղությամբ:

Խորհրդային Հայաստանի պայմաններում եղել է ժամանակաշրջան, երբ խոսակցությունները Հայ դատի, անգամ հայերի ցեղասպանության մասին որակավորվում էին որպես ազգայնամոլություն: Սակայն անգամ հայտնի վարչակարգի պայմաններում, առավելապես 60-ական թվականներից, հրատարակվում էին գրքեր, գիտական աշխատություններ, ստեղծվում կինոժապավեններ, որոնք արծարծում էին ազգային մեծ ողբերգությունը, հետամուտ էին լինում Հայ դատի ռազմավարության խնդիրներին: Այդ շրջանում Երեւանում կառուցվեց Եղեռնի զոհերի հիշատակը հավերժացնող հուշակոթողը: Երբեք պետք չէ մոռանալ հայտնի պատմական իրողությունը. մենք հայերս, այնքան ծոտ չենք եղել Հայ դատի հիմնախնդրի լուծմանը, ինչպես 1945 թ.-ին, երբ աշխարհն ապրում էր միանգամայն նոր քաղաքական իրողություններ պայմաններում:

1965 թվականին սփյուռքահայ կազմակերպությունների ջանքերով Հելսինկիի խաղաղության համաշխարհային վեհաժողովն ընդունեց բանաձեւ, որտեղ ճանաչվում եւ դատապարտվում է 1915 թ. Հայոց ցեղասպանությունը:

1984 թ. ապրիլին Փարիզում կայացած ժողովուրդների մշտական դատարանի նիստը նվիրվեց Հայոց ցեղասպանությանը, իսկ երեք տարի անց՝ 1987-ի հունիսի 17-ին, Եվրախորհրդարանն ընդունեց «Հայկական հարցի քաղաքական լուծման վերաբերյալ» բանաձեւը:

Վերջապես 1988 թ. նոյեմբերի 22-ին Հայաստանի Գերագույն խորհուրդն ընդունեց «Օսմանյան Թուրքիայում 1915 թ. հայերի ցեղասպանության դատապարտման մասին» օրենքը, իսկ 1995 թ. ապրիլի 14-ին Ռուսաստանի Դաշնության Պետդուման ընդունեց «Թուրքական կայսրության կողմից 1915-21 թթ. գործադրված Հայոց ցեղասպանությունը դատապարտելու մասին» որոշումը:

Սակայն նույն թվականին, երբ նշվում էր Մեծ եղեռնի 80-ամյակը եւ հաջորդող ժամանակահատվածում Հայաստանի պետական իշխանությունների կողմից սկսեցին հնչել պարտեցողական հայտարարություններ, թե ազգային գաղափարախոսությունը կեղծ կատեգորիա է, իսկ Հայ դատը զուտ պատմական հասկացողություն: Ակնհայտ էր դառնում, որ սոցիալ-տնտեսական կյանքում արձանագրվող խորը ճգնաժամը օգտագործելով, միամիտ փորձեր էին արվում ոտնձգություն կատարել ժողովրդի պատմական հիշողության դեմ, հաճոյանալ դրսի ուժերի հակահայկական տրամադրություններին:

Հետագայում իրենց «խաղաղության կուսակցություն» հռչակած քաղաքական խմբավորման ներկայացուցիչներն արդեն 1995 թվականին ակնհայտ դարձրին, որ իրենց իշխանությունը պահպանելու համար պատրաստ են վերաիմաստավորել Հայկական հարցը, իսկ հետագայում նաեւ պարտվողական դիրքորոշում որդեգրել ղարաբաղյան հիմնահարցում:

Այդ չակերտյալ խաղաղասերների լավագույն պատասխանը Հայաստանի Հանրապետության վերջին տարվա ռազմաքաղաքական կայունությունն է, իսկ Հայ դատին պետական մոտեցման ազգային դրսեւորումը հանդիսացավ Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի ելույթը Միավորված ազգերի կազմակերպության նիստում, որում մասնավորապես հիշեցնելով, որ 1915 թվականի ցեղասպանությունը չարժանանալով անհրաժեշտ դատապարտման միջազգային հանրության կողմից փաստորեն խրախուսեց որոշ ռեժիմների իրագործելու նոր հանցագործություններ:

Նախագահը նշեց, որ անցած կես դարում եղեռնագործության հանցագործությունը կրկնվել է աշխարհի տարբեր մասերում, իսկ այդ չարիքի դեմ պայքարելու անհրաժեշտության դրսեւորումը մի շարք երկրների խորհրդարանների կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումն է:

Փաստորեն, ներկայումս Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական ներկայացուցիչները գտնում են, որ մարդկության դեմ գործած ցանկացած հանցանք կպատժվի եւ Հայոց ցեղասպանությունը կդիտվի, որպես համայն մարդկության դեմ կատարված հանցագործություն, որպեսզի մեր ազգային ցավը հասկանալի դառնա մյուս ժողովուրդներին:

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը, հավատարիմ մնալով հայոց պետությանը զորավիգ կանգնելու դավանանքին, ազգային պետականության կատարելագործման, ժողովրդավարության զարգացման եւ տնտեսական հզորացման մեջ է տեսնում Հայ դատի եւ մեր ժողովրդի կենսական հարցերի լուծման ճանապարհը:

Վերջացնելով, թույլ տվեք հավաստիացնել, կուսակցությունն իր պատրաստակամությունն է հայտնում հայ ժողովրդին, պետությանը, Հայ դատի հետապնդումը հանձն առած մյուս քաղաքական կազմակերպությունների հետ համատեղ գործունեություն ծավալել միջազգային ասպարեզում՝ Հայկական հարցի ճանաչման ուղղությամբ:

Աշխարհում հիշողության կորուստ չպետք է լինի

Պատմության չիմացությունը հավասարազոր է հիշողության կորուստին: Իսկ հիշողության կորուստից առավել դաժան բան չկա այս աշխարհում:

Դեռեւս հին աշխարհում հռոմեացի հռչակավոր հռետոր Ցիցերոնը խորունկ բանաձեւում է տվել. «Չիմանալ, թե ինչ է կատարվել մինչեւ քո ծնունդը, նշանակում է միշտ մանուկ մնալ...»:

Ոչ մի ժողովուրդ չի կարող այրել անցյալի հետ իրեն կապող կամուրջները, եթե չի ուզում դատապարտվել պատմական ասպարեզից վերանալուն:

Աշխարհում երբեք հիշողության կորուստ չպետք է լինի, քանզի հենց հիշողության կորստի հետ են իրենց հույսերը կապում բոլոր կարգի բռնակալներն ու ոճրագործները:

Այսպես, 1939 թ. օգոստոսին Օբերզալցբուրգում, գերմանական բանակի գլխավոր շտաբի ընդլայնված նիստում Ադոլֆ Հիտլերը մեկ անգամ եւս իր գեներալներին հիշեցրեց 1915 թվականին հայ ժողովրդի հետ կատարվածը՝ վկայակոչելով պատմության եւ ժողովուրդների անհիշաչարությունը. «Այժմ մեր ժամանակներում այլեւս ո՞վ է հիշում Թուրքիայում հայերի բնաջնջման մասին»:

Հիտլերը եւ իրավացի էր, եւ ոչ:

Իրավացի էր, քանզի 1915 թ. իրագործված ցեղասպանությունը, որը խլեց 2 մլն մարդկային կյանք, չդատապարտվեց նոր կազմավորված Ազգերի լիգայի ու ներկայացուցչական այլ համաժողովների կողմից:

Չդատապարտվեց, ու ցեղասպանից որեւէ իրական հատուցում չպահանջվեց: Մինչդեռ պատմությանը դեռեւս հայտնի չէր նման աննախադեպ մասշտաբների զազանային կոտորած:

Սեւրի ու Լոզանի կոնֆերանսներից հետո տերություններն ու ժողովուրդները կարծես առհավետ մոռացան Հայկական հարցի մասին:

Մանավանդ Անտանտի պետությունները, որոնց բանակներում Առաջին աշխարհամարտի տարիներին կռվում էին հայազգի հազարավոր զինվորներ, չնայած իրենց խոստումներին, իրական եւ լուրջ գործողությունների չդիմեցին Հայոց ցեղասպանության հեղինակներին պատժելու եւ Հայկական հարցը լուծելու համար:

Դրան որոշ չափով նպաստեց նաեւ հայրենիքի փրկված հատվածում՝ Խորհրդային Հայաստանում ստեղծված քաղաքական աննպաստ վիճակը եւ հայ բոլշեւիկների Մոսկվայից թելադրված հաշտվողական դիրքն այդ հարցում: Այս առումով ԽՍՀՄ-ում իրավիճակն ըստ էության չփոխվեց բրեժնեւյան լճացման երկար ժամանակամիջոցում:

Իհարկե, բացառություն էր մեր ժողովրդի խիզախ որդիների 1965 թ. ապրիլյան ընդվզումը, որը, սկսվելով անկազմակերպ հուզումներից, ահագնացավ, բայց եւ այնպես չվերածվեց Հայոց ցեղասպանությունը դատապարտելու համընդհանուր գործընթացի: Իսկ խորհրդային երկրի բարձրագույն ղեկավարությունը գրեթե խուլ գտնվեց Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչելու եւ դատապարտելու հարցում:

ԽՍՀՄ պատմության նույնիսկ դպրոցական դասագրքերում մի պարբերություն անգամ չկար եւ ոչինչ չէր ասվում 1915 թ. Օսմանյան Թուրքիայում իրականացված ցեղասպանության եւ հայության միլիոնավոր զոհերի մասին: Եվ խորհրդային հասարակայնությունը խուլ գտնվեց Հայոց մեծ եղեռնը ճանաչելուց եւ դատապարտելուց:

Միայն սփյուռքահայության համառ ջանքերով մոլորակի ժողովուրդների հիշողության մեջ կենդանի մնաց 1915 թ. հայոց արհավիրքի գիտակցումը: Սփյուռքի անընկճելի կամքի շնորհիվ է, որ 1987 թ. Ստրասբուրգում գումարված Եվրապառլամենտի նիստն ընդունեց 1915 թ. Հայոց ցեղասպանության փաստը: Եվրապառլամենտն առաջին խոշորագույն միջազգային կազմակերպությունն է, որը դատապարտեց հայության դեմ կատարված մեծագույն ոճրագործությունը:

Այնուհետեւ այլ տերությունների խորհրդարանները (Ֆրանսիա, Ռուսաստան, Հունաստան) հաստուկ որոշումներով դատապարտեցին դարի առաջին ցեղասպանությունը: Այժմ մոլորակով մեկ եռանդուն շարժում է նկատվում, որի արդյունքում ակնկալելի է, որ Հայոց ցեղասպանության դատապարտումը կվերածվի համաշխարհային գործընթացի:

Ուրեմն, մեծ ոճրագործ Թալեաթը, անշուշտ, շտապեց կոտորածներից անմիջապես հետո հայտարարելով. «Հայկական հարց գոյություն չունի, վասնզի հայ չկա...»: Շտապեցին նաեւ 1960-80-ական թթ. թուրքական կառավարող շրջանակի լիդերները, որոնք տարբեր առիթներով վանկարկում էին. «Հայկական հարց առհասարակ չի եղել... հայերն այս հողի վրա երբեք էլ չեն ապրել»:

Շտապում էին թուրքերը: Ինչպե՞ս չշտապեին, չէ՞ որ իրենք ընդամենը 11-րդ դարում են հայտնվել այն տարածքներում, որոնք հետագայում առաք-փառաք «Թուրքական կայսրություն» անունն էին կրում:

Ուրեմն, պետք շտապեին ջարդելու, փշրելու հին, տեղաբնիկ ժողովուրդների էթնիկական միավորը, սեփականացնելու նրանց մշակույթը, գիրն ու պատմությունը, իսկ ինչն էլ որ ոչնչացնելու ենթակա չէր, պետք հափշտակեին, հայտարարելով. «...թուրքական է, տիպիկ թուրքական մ. թ. ա. 2-րդ հազարամյակի վկայագիր...»:

Թուրքերն այդչափ շտապելուց բավական շուտ մոռանում են, որ աշխարհում շատերը գիտեն, թե տիպիկ թուրքականն այն է լոկ, որին վերաբերում է մեծն Հյուգոյի խոսքը. «Այստեղով անցել են թուրքերը...»: Գենոցիդ եւ հիշողություն: Ոճիր եւ պատիժ:

Այս է միակ, եզակիորեն միակ կարգախոսը: Ուրեմն, նացիստական մոլագարը, վերջին հաշվով, ճիշտ չէր, թե աշխարհն այլեւս մոռացել է Հայկական ցեղասպանության մասին: Ոչ. Ի հեճուկս երեկվա եւ նաեւ այսօրվա բռնակալների ու ցեղասպանների, մարդկության հիշողությունն այդքան կարճ չէ եւ ամենեւին էլ խաթարված չէ: Մարդկային ցեղի հիշողությունը գործում է անվրեպ:

Բոլոր ժամանակների բարբարոսները շատ են ուզել եւ շատ կուզեին ոչնչացնել մարդկության պատմական հիշողությունն առհասարակ: Իզուր...

Ցեղասպանության հանցավորները երբեք էլ վաղեմության ժամկետով ներում կամ արդարացում չպետք է ունենան:

Եվ եթե Առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո միջազգային իրավունքի ողջ խստությամբ դատապարտվեին թուրք ցեղասպանները եւ անգութ հատուցում պահանջվեր Թուրքիայից, ապա Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին այդքան սոսկալի բարբարոսություններ չէին կատարվի:

ԱՐՄԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ,
Պատմական գիտությունների թեկնածու

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ցեղասպանություն

Սկիզբը էջ 1

– 1995 թ.-ին Երեւանում Մեծ եղեռնի 80-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովը ցնցահասեց, որ Հայոց ցեղասպանությունը այդ գիտաժողովում ներկայացվում էր որպես տեղի ունեցած-ավարտված պատմական երեւույթ՝ առանց արդիականության հետ կապի:

– 95-ի գիտաժողովն ուներ երկու երես: Առաջինը, որ բավական մեծ թվով օտար գիտնականներ եկան Երեւան, տպավորվեցին ապրիլի 24-ով, հայ ժողովրդի հյուրասիրությամբ ու կեցվածքով, եւ ավելի ամրապնդվեց նրանց համակրանքը դեպի հայ ժողովուրդն եւ այն, որ Հայոց ցեղասպանությունը փաստ է ու պետք է նշվի: Երկրորդ՝ օտարները, բնական է, չէին կարող նկատել որոշ խնդիրներ, որոնք իսկապես կային ի տարբերություն հայազգի գիտնականների: Երբ Նախագահի խորհրդականը կարող է «մենք»-ի ու «դուք»-ի բաժանել հայ ժողովրդին (այսինքն հայաստանցիների եւ սփյուռքահայերի), որի ենթատեքստում այն էր, որ «մենք հայաստանցիներս պետք է ճանաչել տանք ցեղասպանությունը որպես պետություն, իսկ դուք սփյուռքահայերդ, այս 20-30 տարի է, մի գլուխ գոռում եք եւ ոչ մի արդյունքի չեք հասել», որն իհարկե ճիշտ չէ, քանի որ մենք ոչ միայն գոռում ենք, այլեւ բավականին արդյունավետ աշխատանք ենք տանում: Դա արդեն անընդունելի էր եւ ճեղք էր թողնում սփյուռքի եւ հայրենիքի միջեւ: Ու թեեւ նույն Ժ. Լիպարիտյանը այն ժամանակ զուգակցեց, որ մեկ-երկու տարուց արդեն թուրքական կառավարությունը պետք է ընդունի Հայոց ցեղասպանության փաստը, սակայն արդեն 4-5 տարի է դա իրականացված չէ:

– Այդ առումով ինչպիսի՞ համեմատական կարող եք անցկացնել ներկա եւ նախկին իշխանությունների Հայոց ցեղասպանության եւ Հայ դատի վերաբերյալ դիրքորոշումների մեջ:

– Հայտնի է, որ ՀՀ ներկայիս իշխանությունները հայտարարել են բազմիցս, որ Հայկական ցեղասպանության ճանաչման հարցը դառնալու է ՀՀ արտաքին քաղաքականության սյուներից մեկը, բայց պետք է սպասենք-տեսնենք, թե այդ շատ գեղեցիկ հայտարարությունները ինչպե՞ս պիտի իրագործվեն: Միայն խոսքը քիչ է, պետք են գործ, միջոցներ ու անհրաժեշտ քայլեր: Իհարկե նախորդների համեմատ որոշ քայլեր արվել են, բայց առջեւում մի շատ կարեւոր խնդիր կա՝ մենք պետք է հավաքենք փաստեր, որպեսզի դիմենք միջազգային ատյաններին: Ես հույսով եմ, որ եւ արտգործնախարարությունում, եւ նախագահի աշխատասենյակում կան անհատներ, որոնք ուսումնասիրում են այդ խնդիրը: Սփյուռքը բավականին մեծ աշխատանք կատարել է այդ ուղղությամբ, մնում է համադրել այդ աշխատանքը:

– Վերջին 5-6 տարիներին զանազան պետություններ կամ նրանց այս կամ այն հատվածներ (ասենք, նահանգային կառավարություններ) հանդես եկան Հայոց ցեղասպանության ճանաչմամբ: Նույնիսկ ԱՄՆ նախագահ Քլինթոնն իր ապրիլի 15-ի հայտարարության մեջ հաստատեց եւ գնահատեց այդ փաստը:

– ԱՄՆ նախագահն այդ հայտարարության մեջ չի օգտագործել ցեղասպանություն բառը: Իսկ դա նշանակում է, որ ԱՄՆ-ը կարծես թե դրանով թելադրում է իր բոլոր դիվանագետներին, որ «ջենոցիդ» բառը իրավունք չունեն գործածելու եւ դրա փոխարեն պետք է օգտագործեն «աղետ», «ողբերգություն» եւ այլ նման բառեր: Այնուամենայնիվ, եթե ԱՄՆ նախագահը գտնում է, որ 1,5 մլն անմեղ հայեր սպանվել եւ տեղահանվել են, մեկ քայլ առաջ է:

– Կարծիք կա, որ այդ հայտարարությամբ հայերի օրինակը պարզապես օգտագործվում է ԱՄՆ-ի կողմից միջազգային հանրության առջեւ արդարանալու համար՝ Կոսովոյի ողբերգական դեպքերի առնչությամբ: Ընդհանրապես, համամի՞տ եք, որ Հայոց ցեղասպանության ճանաչման խնդիրը եւ Կոսովոյի հակամարտությունը երկուսն էլ Օսմանյան կայսրության ժառանգությունն են եւ ինչ-որ տեղ նույնացվում են:

– Որոշ զուգահեռներ կան, բայց ավելի շատ կան տարբերություններ: Ճիշտ է, հարավսլավական պատերազմում եղան հազարավոր զոհեր, բայց ես դա չէի անվանի «ցեղասպանություն»: Այստեղ միգուցե նախագահ Միլոշեւիչի կողմից նպատակ կա առիթն օգտագործել «մաքրելու» այդ հողը, բայց ոչ անպայման ջարդելու այդ ժողովրդին, դրանք բոլորովին տարբեր խնդիրներ են: Միաժամանակ, եթե ամերիկյան իշխանությունը պատրաստ է ամբողջ մի երկիր քարուքանդ անել, իբր թե պաշտպանելու մի ազգային փոքրամասնության, հետաքրքիր է, թե ինչու է ընտրել հենց այդ երկիրը եւ անտեսում է շատ ուրիշ երկրներ, որտեղ իշխանությունները ճնշում են ազգային փոքրամասնություններին: Հենց նույն քրդերի օրինակը ԱՄՆ-ի այսօրվա դաշնակից Թուրքիայում:

– Ի դեպ, հատկապես վերջերս քրդական շարժման վերջին իրադարձություններից հետո ավելի է խոսվում, որ քրդական հարցը վճռորոշ է նաեւ Հայ դատի համար:

– Մենք հարաբերություններ չունենք քրդերի հետ: Այսօր Եվրոպայում կա հայ-քրդական որոշ երկխոսություն, սակայն երեւի թե պետք է դեռեւս մշակենք այդ հարաբերությունների սկզբունքները: Չգիտեմ ո՞վ պետք է մշակի, ինչպե՞ս կամ ի՞նչ արդյունք կտա դա: Միաժամանակ չպիտի մոռանալ, որ քրդերը թուրքական կառավարության ձեռքի գործիքը դարձան դարասկզբին, եւ նրանց ձեռքով շատ հայեր սպանվեցին, չնայած քրդական շարժման որոշ ղեկավարներ պատրաստ են պաշտոնապես հայտարարելու իրենց սխալի

ընդունված Հայոց ցեղասպանության մասին բանաձեւը օրերս մերժվեց Սենատի կողմից եւ նախաձեռնությունը հետաձգվեց, իսկ որոշ կարծիքների համաձայն՝ ընդհանրապես օրակարգից հանվեց: Մինչդեռ այդ որոշումը մեծ հույսեր էր արթնացրել...

– Ես կարծում եմ, որ արդեն իսկ այդ բանաձեւի ընդունումն իր դրական դերը խաղաց: Բարձրացված աղմուկի շնորհիվ աշխարհն իմացավ այդ հարցի մասին, բայց միաժամանակ շատ տրամաբանական է, որ թուրքական իշխանությունը պետք է ամեն ձեւով արգելք կանգներ ֆրանսիական կառավարությանը՝ այդ հարցը ավելի հեռու տանելու: Ես չեմ զարմանում, որ ժակ Շիրակի կառավարությունը փորձում է ետ կանգնել Սենատի կողմից ցեղասպանության ճանաչման հարցից, նույնը կաներ եւ Միացյալ Նահանգների կառավարությունը: Ես կասեմ հետեւյալը. Հայոց ցեղասպանությունը ոմանց համար ինքնին նպատակ է, սակայն այնքան էլ չպետք է զբաղվենք այդ հարցով, քանի որ ճանաչումն արդեն ստացված է. մենք կարող ենք ամբողջ գրքեր հրատարակել նման հայտարարություններով: Բայց բոլորն էլ, այդ թվում թուրքերը, լավ են հասկանում, որ ցեղասպանությունը նաեւ միջոց է՝ ճանաչելուց հետո հատուցման հարցը բարձրացնելու համար: Եվ այդ հատուցումից է, որ վախենում են թուրքական կառավարությունն ու նրա բարեկամները: Չէ՞ որ հրեաները 50 տարի անց դեռեւս իրենց կորուստների փոխհատուցումն են պահանջում, այն դեպքում, երբ ստացել են միլիարդավոր դոլարների հատուցում: Հետեւաբար թուրքերն ամեն միջոցի կդիմեն, որ Հայ դատի առաջին փուլին համաշխարհային ճանաչման ավարտին չհասնենք: Իհարկե մենք հույսներս չպիտի կորցնենք, քանի որոշ տեղաշարժեր կան, եւ նույնիսկ Թուրքիայի մեջ կա մի փոքրիկ տեղաշարժ երիտասարդ գիտնականների կողմից, որոնք պատրաստ են այս հարցի շուրջ խոսել:

– Արվե՞լ են նրանց հետ երկխոսության փորձեր:

– Այո, օրինակ Գերմանիայում մի քանի հանդիպումներ եղել են: Եթե նախկինում թուրք գիտնականները Հայոց ցեղասպանությունն առանձին խոսակցություններում էին ընդունում, այսօր արդեն կան մարդիկ, որ ոչ թե կողմնակիորեն, այլ հրապարակավ են ընդունում: Ճիշտ է, դրանք մեկ-երկու տասնյակ մարդիկ են, բայց դա արդեն մեծ իրողություն է, եւ պետք է օգտագործենք: Միաժամանակ, իհարկե, այդ երկխոսությունների ժամանակ պետք է զգույշ լինել՝ սկզբունքների առումով: Եթե երկխոսության հիմքը պետք է լինի այն հարցը եղե՞լ է Հայոց ցեղասպանությունը, թե ոչ, դա արդեն անընդունելի է: Երկխոսության ելակետը պետք է լինի այս՝ «Ցեղասպանությունը իրողություն է, ինչպե՞ս պետք է լուծել փոխհատուցման հարցը»:

Թուրք մտավորականի խոստովանությունը

45-ամյա Թաներ Աքչամը առաջին թուրք պատմաբանն է, որը համարձակվեց 1-ին համաշխարհայինի տարիներին հայերի դեմ Թուրքիայի իրականացրած եղեռնը կոչել իր անունով եւ տարբեր միջազգային համաժողովներում կոչ արեց պաշտոնապես ճանաչել այդ պատմական իրողությունը: Գերմանիայի քաղաքացին համոզված է, որ դա ոչ միայն բարոյական քայլ կլինի, այլեւ կօգնի ներկայիս Թուրքիային հաղթահարել քաղաքական ճգնաժամը եւ ստեղծված իրավիճակից ելնելու ուղիներ գտնել: Ձեզ ենք ներկայացնում AIM-ի մարտի համարում տպագրված հարցազրույցից հատվածներ:

– Դուք սեփական ցանկությա՞մբ եք լքել Թուրքիան եւ մշտական բնակության մեկնել Գերմանիա:

– Ես Թուրքիան «լքել» եմ երկու անգամ, երկուսն էլ՝ հարկադրաբար: Առաջինը 1978-ի վերջին էր: Անկարայում ես ղեկավարում էի ուսանողական շարժումը, մենք պայքարում էինք դեմոկրատական իրավունքների համար: Ես ամիսը 2 անգամ լույս տեսնող պարբերականի խմբագիրն էի: 1976-ի մարտին ինձ ձերբակալեցին, 1977-ի մարտին փախա բանտից, մենք մի քանի ընկերներով թունել փորեցինք, իսկ 1978-ին թողեցինք Թուրքիան: Մինչեւ 1994-ը ես բնակվում էի Գերմանիայում: Համաներումից հետո ինձ թույլ տվեցին վերադառնալ հայրենիք: Երկրորդ անգամ հեռացա, որովհետեւ ի վիճակի չեղա մտիցս հանել բազմաթիվ ծրագրեր: Դա 1997-ին էր: Սակայն առանց որեւէ սահմանափակման ես կարող եմ մտնել Թուրքիա ու հեռանալ:

– Ինչո՞ւ ընտրեցիք Գերմանիան:

– Երբ 1994-ին վերադարձա Թուրքիա, որոշել էի արխիվային փաստաթղթերի կենտրոն հիմնել, ուսումնասիրել Օսմանյան կայսրության պատմությունը: Սակայն պաշտոնական մարմինների ուղղակի եւ անուղղակի արգելքները թույլ չտվեցին իրականացնել ծրագրերս: Ինձ Թուրքիայից ոչ ոք չքշեց: Ես ինքս ստիպված էի ընտրել՝ կամ մնալ Թուրքիայում եւ ապրուստ հոգալ որեւէ հասարակ աշխատանքով, կամ վերադառնալ Գերմանիա, որտեղ կարող էի զբաղվել իմ նախընտրած աշխատանքով:

– Ե՞րբ առաջին անգամ հանդիպեցիք հայկական եղեռնի մասին փաստաթղթերի եւ որոշեցիք զբաղվել դրանց ուսումնասիրմամբ:

– 1988-ին, երբ աշխատում էի Համբուրգում եւ մասնագիտանում 19-րդ դարի կոտորածների ու ճնշումների պատմության մեջ, հանդիպեցի Թուրքիայում հայերի կազմակերպած անկարգությունների մասին պատմող նյութերի եւ սկսեցի խորանալ այդ խնդրում: Շատ արագ պարզ դարձավ, որ Թուրքիայի ազգային գաղափարախոսության ձեւավորման մեջ մեծ դեր է խաղացել երկրի տարածքում ապրող ոչ մուսուլման ազգերին ճնշելը եւ հատկապես Հայոց եղեռնը: 1991 թ.-ից սկսած ինձ ամբողջովին նվիրեցի այս թեմայի ուսումնասիրմանը:

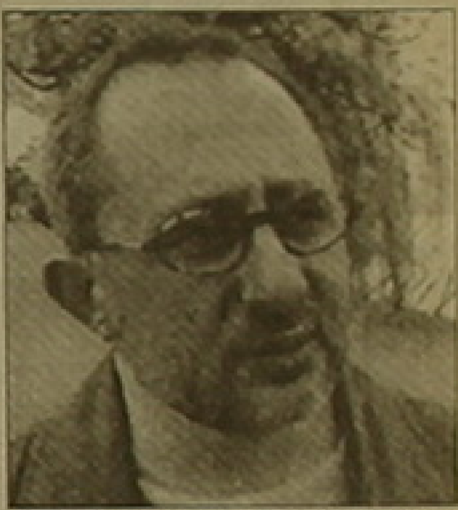

– Ինչպե՞ս ծանոթացաք Վահագն Տատրյանի հետ, եւ ինչպիսի՞ն են ձեր հարաբերությունները:

– Ուսումնասիրություններիս արդյունքում հանդիպեցի նրա աշխատություններին: Նա մեջբերումներ էր անում թուրքական եւ գերմանական աղբյուրներից: Ես նրան ուղարկեցի գերմաներեն աշխատանքս եւ մի թուրքերեն նամակ: Շատ շուտով ստացա նամակիս թուրքերեն պատասխանը: Նա գրել էր, որ զգացված է, որ 40 տարի սպասել է որեւէ թուրք գիտնականի, որն առանց նախապաշարմունքների կցանկանա լրջորեն ուսումնասիրել խնդիրը: Ես առաջարկեցի, որ ինստիտուտը նրան նշանակի իմ ծրագրի խորհրդատու: Նա ինձ համար իմաստուն ուսուցիչ է:

– Թուրքիայում ինչպե՞ս ընդունեցին ձեր առաջին հրապարակային հայտարարությունները ցեղասպանության վերաբերյալ:

– Եթե չհաշվենք մի քանի խիստ ազգայնական թերթերի ու լրագրողների հարձակումները, մտավորականներն իմ նյութը անտեսեցին, կարծես չէր էլ տպագրվել:

Ռ. Ա.

Թալեաթ փաշան նույնպես խոստովանել է

1995 թ. Անկարայում, Թեւֆիք Չավդարի հեղինակությամբ եւ մշակույթի նախարարության հովանավորությամբ, լույս է տեսել Թալեաթ փաշայի կուսակցական եւ պետական գործունեությունն ամբողջացնող «Թալեաթ փաշա» վերտառությամբ գիրքը: Հեղինակի ինքնության մասին գրքում որեւէ ակնարկ չկա, ինչպես նաեւ չեն բերվում արխիվային փաստաթղթեր, թեեւ նշվում է, որ գրքի ստեղծմանը մեծապես օգնել է ազգային գրադարանի անձնակազմը՝ հատկապես «պարբերական հրատարակչության» բաժինը: Փաստորեն աշխատությունն ավելի շատ հուշագրություն է՝ հեղինակի մեկնաբանություններով, որոշակի քաղաքական ուղղվածությամբ:

Գրքում ներկայացված է Թալեաթ փաշայի կուսակցական եւ քաղաքական ամբողջական գործունեությունը, մասնավորապես հարեւան երկրների հետ Օսմանյան կայսրության փոխհարաբերությունները, ինչպես նաեւ բազմազան ժողովուրդներին վերաբերող խնդիրներ: Հենվելով Թալեաթ փաշայի հուշերի վրա, հեղինակը զարգացնում է այն համահայտ միտքը, որ հայերը մեղադրվելով ռուսական զորքերի հետ համագործակցելու (այսինքն՝ ռուսական կողմնորոշման), Անգլիայի, Ֆրանսիայի, ԱՄՆ-ի կողմից անկախ պետության գաղափարով քաջալերվելու եւ պատերազմի ընթացքում խառնաշփոթ առաջացնելու մեջ, ենթարկվեցին բռնագաղթի դեպի «Թուրքիայի հարավային սահմանները»: Բռնագաղթի որոշումը կայացնում է կառավարությունը, իրագործման պատասխանատվությունը դրվում է այդ ժամանակվա ներքին գործերի նախարար Թալեաթ բեյի վրա: Հնչակյան պատժամերից է նաեւ հայկական կուսակցությունների՝ հատկապես Հնչակյան կուսակցության, ծավալած գործունեությունը, որոնք դեռեւս պատերազմի նախօրյակին նախապատրաստվում էին ապստամբության: Ապստամբության կենտրոններ էին համարվում Բիթլիսի, Էրզրումի, Խարբերդի, Դիարբեքիրի, Սեբաստիայի, Տրապիզոնի, Անկարայի եւ Վանի վիլայեթները, որտեղ Հնչակյան կուսակցությունն ուներ որոշակի ազդեցություն:

Հայկական հարցին թուրքական պատմագրության նմանօրինակ մոտեցումը վաղուց է հայտնի: Ուշագրավ է, որ Թալեաթ փաշան իր հուշերում (լույս են տեսել 1946 թ.) ուղղակիորեն խոստովանել է հայերի բռնի տեղահանման, անուղղակիորեն նաեւ՝ բնաջնջման փաստը: Նա փախչելով իր պետությունից, հեռակա կարգով դատապարտվել է մահվան՝ իբրեւ պատերազմի հանցագործ եւ հայերի տեղահանության ու ջարդերի կազմակերպիչ: Բեռլինում սպանվել է հայ վրիժառու Ս. Թեհլերյանի ձեռքով:

Գրքում առաջ քաշվող դրույթներից թերեւս ամենահետաքրքիրն այն է, որ հեղինակը ոչ միայն չի քննադատում Թալեաթին, որին ժամանակին վերագրվել է Օսմանյան կայսրության փլուզման մեղքը, այլեւ ներկայացնում է իբրեւ նոր՝ քեմալական Թուրքիայի հիմնադիրներից մեկը: Համգամանք, որ ինքնին հուշում է երիտթուրքերի եւ քեմալականների քաղաքականության շարունակականությունը, այդ թվում հայկական հարցում եւ հայերի ցեղասպանության իրականացման գործում:

[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ցեղասպանություն

Կուզեմ էրթամ մըր էրգիր

Վեղջկուհու պատմածը

Մեծ եղեռնից մազապուրծ, տարագիր հայրենադարձներից, դեռեւս 1950-ական թվականներից սկսել եմ գրի առնել Արեւմտահայաստանի, Կիլիկիայի եւ Անատոլիայի հայության բանավոր ավանդության նմուշները ու Մեծ եղեռնից վերապրածների (շուրջ 500) պատմած հուշերը:
Ստորեւ ներկայացնում եմ 1901 թվին Մշո Վարդենիս գյուղում ծնված Շողեր Տոնոյանի հուշից մի հատված:

ՎԵՐԺԻՆԵ ՍՎԱԶԼՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող

...Կոտորումեն առաջ թուրքի բանակ տանելու մահանով հայ ջահելներուն հավքին, տարան, կոտորին:

Իմ հոր Աբրահամին, կար յոթկրականի, թուրքեր էկան իր զենքով իրան կրակին, տարան գցին վիզը, քաշ տվին, տարան գցին կրակի մեջ, վառին: Իմ մեր Ալթուն տեսավ, չդիմացավ, միամիս մեռավ: Իմ ախպեր Հովհաննես տասը օր իմ մոր ծիծ կերավ: Մնացինք ես ու իմ ախպեր որբ:

1915 թվին Վարդեվրի օրը էղավ կոտորում: Թուրք ասկյարներ Ղաղզղնու չեչեններ բերին, մեզ կոտորին: Մեր կեղ էկան թալանին, ոխչար, գոմշղանք, մալ քշին տարան: Ով խորոտ էր տարան: Իմ հորքուրին մե տղա կար, էն գիշեր-ցերեկ իմ մոտ էր, դրան լէ տարան: Տղամարդ չմնաց: Հավաքին քեզ ու մանր, տարան լցրին Ավզուտ կեղի գոմերու մեջ, կրակ տվին, վառին: Էդ գոմեր էնքան մեծ էին, իմալ որ հիդա մեր կոլխոզի գոմերն են: Լցրին Մալխասի Մարդոյի գոմերու մեջ, խոտի դեզեր դարսին գոմու շուրջ բոլոր, վրեն նավթ ցանին, տվին կրակին: Իմ հոր տնից վաթսուն ջան վառվան էդ գոմերու մեջ: Էն օր ես եմ տեսե, լա՛ո, թող իմ թշնամին չտեսնա: Մենակ ես ու ախպերս ազատվանք: Էն օր ես իմ աչքերով եմ տեսե, լա՛ո... Առաջուց խորոտ հարս ու աղջիկ տարան թուրքացրին, ինչ լէ մատղաշ տղա-էրեխա կար, մորերու գրկից պոկեցին տարան, որ դարձուն զավթիա:

Գոմի մեջ որ ծուխ ու կրակ մտավ, ժողովուրդ սկսավ հազալ ու խեղդվան: Մեր գմանուկ ուրացավ, լա՛ո, իսկական Սոդոմ-Գոմոր էր: Վառվող մարդիկ վազվզում, խփվում էին պատերուն, ոտի տակ տրորում գետնին ընկած իրենց մանրերուն: Էն օր ես իմ աչքերով եմ տեսե լա՛ո, թող սարի գիլանք չտեսնան: Կըսեն, թուրք մոլլան էդ օր տեսավ չդիմացավ, ինքն ուրան կախեց: Էդ ալալոցումի մեջ մարդկանց մեծ մաս խեղդվավ, մեռավ: Գոմի տանիք փլավ: Փլավ, լցվավ մեռուկներու վրա: Երանի ես ու քուրփա ախպերս լէ վառվեինք, որ չտեսնեինք իդա անհավաս մարդոց անխիղճ ու անաստված օրենք: Մալխասի Մարդոյի գոմերու մեջ վառեցին մեր կեղ Վարդենիսի, Աշախբենի, Աղբենիսի, Ավզուտի, Խվների ու էլի շրջակա գյուղերու սաղ կեղացոց: Էն օր ես եմ տեսե գիմ դուշման չտեսնա: Մեր մեջ մի շատ տարիքով կնիկ կար: Էնոր ճանչցողներ կըսեն Փոլո Արշակի զոքանչ: Էդ կնիկ կեղներ հարյուր տարեկան: Ծուխ որ սկսեց մտնել գոմու մեջ, էն հավքեց տղա-էրեխեքուն, պառկցուց վըր քիթ ու բերնին, ու իրանց մերերուն պառկցուց էրեխեքու վրեն: Իմ ախպոր լէ պառկցուց գետին: Հանեց զուր գոգնոց լէ, թալեց վրեն, ընծիկ լէ բրթեց, որ պառկիմ ախպորս վրեն չթողնիմ որ էլնի, ինչքան լացի-չլացի՝ չթողնիմ որ էլնի: Աստված զուր հոգին լուսավորի, լուսի փայ էղնի ընդրա հոգին: Էդ կնիկ ըսավ. «Լա՛ո, լալով բան չեղնի, մտի ընենց անենք, որ ամեն օջախէն մէ տղա մրծնի, դուրս գա կրակից, որ ընդրանց տան ծուխ չմարի, որ աշխարհին պատմեն անաստված ու անխիղճ թուրքի արածներ: Ժողովո՛ւրդ, ձեր հույս մի՛ կտրեք, ծզի մի կորցնեք, մնացեք ձեր հավատին: Նաչար մարդու Աստված մեծ է, բալքի մի դուռ կբանա»:

Ես իմ ջանդըկով ծածկի իմ ախպոր: Գոմի կեղտի մեջ, քիթ ու բերնին ընկած խեղճի շունչը կկտրեր, էն կուզեր դուրս գալ: Էնքան լաց-լաց՝ ուշքը գնաց, խաղաղվեց: Գոմի գերաններ որ վառան, տանիք փլավ, էրդիկ բացվավ, բոց ու ծուխ էդ ծակից դուրս էլավ, մզի օդ էկավ: Հմա որ օդ առանք, ես ու իմ հորեղբոր աղջիկ Արեգ, վերցրինք իմ ուշաթափուկ ախպոր ոտ ու ձեռից, թալինք տանիք: Ես ու Արեգ լէ վառված գերաններու, ջանդըկներու վրայով էդ էրդկից մզի թալինք դուրս: Որ էլանք տանիք, տեսանք թուրք զինվորներ շուրջպար քռնած կպարեն, կուրախանան: Մինչեւ էսօր իմ անկջներու մեջ է ընոնց երգի ձեն. «Յորի յանըղմ, յորի» ասում ու թրեր հրար զարկելով կպարեին: Էդ պար, լա՛ո, հայ տան մեջ մտի չպարվի, էդի անխիղճ, անաստված, վայրենի գազաններու խաղ է, լա՛ո: Էդ պարով ընկած ընոնք մզի չտեսան: Ես ախպորս առա շալակս ու փախա: Փախա, մտա մոտիկ դամիշներու մեջ: Էդ դամիշներուն շատ կըսեն: Մութն որ ընկավ, մեկ էլ տեսա, որ դրա մեր յանը մարդիկ կուգան: Ախպորս առա ու թաքնվա բլերու տակ: Մեկ էլ լսեցի էդ մարդիկ հայերեն կխոսան: Վազեցի, միացա ընոնց խմբին: Էդ խումբ Անդրանիկի խումբն էր: Ես մեռնեմ էնոր ոտերու հողու փոշուն: Մենք գացինք, ո՛ւր գացինք՝ թուրք քոնեց մեր առեջ: Անդրանիկի հետ գացինք Պարսկաստան, Խոյի ճամփեն թուրք քոնեց մեր առեջ: Փախանք, գացինք Նախջըվան, Ղարաբաղ, Ղափան, Գորիս, Սիսիան, Սեւան... է՜, լա՛ո, ուր ասես որ չենք փախե ու տանջվե...: Գորիսի յայլաներուց լէ էկանք հիդա Թալին: Էն օր ես եմ տեսե, լա՛ո, թող իմ դուշման չտեսնի:

1922 թվին էկանք էստեղ, Թալինի շրջան Մեհրիբան, մկա Կաթնաղբյուր գյուղ: Էս Կաթնաղբյուր գյուղ առաջ էլ հայի գյուղ է էղել, թուրքեր էկել, խանդել են մեր եկեղեցիներ: Շոռ (խնուղի) օր չինին, խաչքարեր էլան հողի տկից: Պսակվա սասունցի Արփի գյուղացի Գրիգոր Տոնոյանի հետ: Իմ ամուսին մեր գյուղի գյուղսովետի առաջին նախագահ էղավ: Ուսում չուներ, համա շատ խելոք էր: Էն էլ իմ բախտից 1955 թվին մեռավ: Ինը էրեխա եմ պահե: Իմ էրեխեքի անուններ՝ Աղավնի, Վարդուշ, Գյուլնազ, Մկրտիչ, Սարգիս, Վաչագան, Հրեղեն, Անահիտ, Շուշիկ: Երեսունվեց թոռ ու ծոռներ ունիմ: Իմ էրեխէք լա՜վ են էղան պահեցի՝ ոչ մեկը խումժան չեղավ:

Իմ ախպեր Դարսա ամերիկյան որբանոց ուսում առավ, էղավ լա՜վ, կրթված ուսուցիչ: Էրնեկ մանկատուն տված չեղնեի, թող մնար իմ կողքին, դառնար չոբան, կարգվեր, էրեխեք ունենար, լցներ թուրքի պակասցրածը: Թուրքի սրից ու կրակից փախցրի մատղաշ ախպորս, կարծեցի, թե էլ ուրիշ հուր ու սուր չկա: Ասի՝ հիդա Հայաստան է, էլ թուրք ու կրակ չկա: Ասի՝ թող կարդա, գրագետ մարդ դառնա, որ կարենա աշխարհին պատմի մեր գլխով էկած-անցածը: Ի՞նչ իմանայի, լաո՛, որ հլա 37-ի ախորը կար տեսնալու:

Իմ ախպեր՝ Հովհաննես Աբրահամյան, ծնվել էր Մուշ, 1912 թիվ: Իմ ախպեր որբանոցեն էկավ, գնաց Ռուսաստան Կրասնոդար, հետո էկավ Մեղրի, Ատարանի դպրոցների տեսուչ, Թալինի, Ազիզբեկովի Գնդեվազ գյուղերի դպրոցների տնօրեն էղավ: 37 թվին մեղադրվավ որպես դաշնակցական: 37 թիվ մթերումի տարի էր: Տարան, շա՜տ տարան, տարան իմ միհատ ախպոր լէ: Իմ ախպեր կապին Չարենցի ու Աղասի Խանջյանի հետ ու տարան, տարան ու գլուխ կերան: Գազանի բերնից փախցրի, ազատեցի, բերի, գցի անհավաս քոռենու բերան: Անաստված ու անհավաս քոռենին տարավ իմ միհատ ախպոր, տարավ ու կերավ: Գիշեր, ցերեկ կիլամ: Պիտի լամ մինչեւ գերեզման: Կուզիմ իմ գերեզմանի վրա իմ ախպոր անուն լէ գրին: Մկա լէ իդա լեն ու բոլ աշխարհի մեջ մե՞ն-մինա՞կ եմ, ոչինչ չունեմ, ոչ ոք չունեմ, բացի իմ էրեխեքուց ոչ ոք չունեմ:

Իմ Սարգիս տղա, իմ միակ հույս-ապավեն է: Վերեւ Աստված, ներքեւ Սարգիս: Իմ Սարգիս տղա իմ ծեր քոնեց, գացի Եղեռնի հուշարձան, լալով-ողբալով ծաղիկ դրի, կարծեցի իմ վառուկներ էնտեղ են, իմ սպանվածներու գերեզման հիդա է: Շա՜տ կուլամ, կուզեմ էրթամ մըր էրգիր: Էրթամ մըր անո՛ւշ Սեղրագետի ջուր խմեմ, մըր անո՛ւշ սարերի զուլալ օդ շնչեմ, իմ անո՛ւշ էրգիր: Մըր էրգրի համն ու հոտ ուրիշ է, լա՛ո: Շա՛տ կուզիմ էրթամ մըր էրգիր: Կհուսամ Աստծուց, որ ես չըմ տեսնա, հըմա իմ էրեխեք, իմ թոռներ անպայման կտեսնան, որ մըր Մշո քաղաք էղնի Հայաստան, իմալ որ Երեւան քաղաք:

Նահատակ հայ գրողներ

Մեծատաղանդ բանաստեղծ Դանիել Վարուժանի ծննդյան 115-ամյակի եւ Հայոց մեծ եղեռնի օրվա առիթով Հայաստանի ազգային գրադարանում կազմակերպված ցուցահանդեսը լուսաբանում է վաղամեռիկ բանաստեղծի կարճատեւ կյանքն ու բեղմնավոր գրական, մանկավարժական գործունեությունը:

Բանաստեղծի ստեղծագործությունների բաժնում ներկայացված են ՀՀ ԳԱԱ կողմից լույս ընծայված նրա երկերի ժողովածուն՝ երեք հատորից, արտա զանազան վայրերում տարիներ առաջ հրատարակված «Ցեղին սիրտը» (1900), «Ջարդը» (1908), «Հեթանոս երգեր» (1912), «Սարսուռներ» (1927), «Բանաստեղծական երկեր» (1986) գրքերը: Հայերեն հրատարակություններին հաջորդում են ռուսերեն եւ ուրիշ լեզուներով գրքերը, նրան նվիրված կարծիքները: «Մեծ խնդություն ունեցա Ձեր տաղերուն տպակին առջեւ, գրել է Վահան Թեքեյանը, արվեստեն զատ, որ գրեթե կատարյալ է, արվեստին մարմին տվող ոգվույն թարմությունը, անկեղծությունը ու հանդգնությունն է, որոնք զիս կհրապուրեն»:

Նրա մասին բաժնի ցուցադրանքը բաղկացած է գրականագետներ Հովհ. Ղանալանյանի, Էդ. Ջրբաշյանի, Գր. Սարգսյանի, Վ. Գաբրիելյանի, Ե. Պետրոսյանի, Ալ. Շարուրյանի ուսումնասիրություններից, «Սովետական գրականություն», «Հայաստանի աշխատավորուհի», «Վերածնված Հայաստան», «Սովետական մանկավարժ», «Պատմա-բանասիրական հանդես» եւ ուրիշ պարբերականներում տեղ գտած հոդվածներից: Հուշագրություններից են Առաքել Պատրիկի «Դանիել Վարուժանն իմ հուշերում», «Միսաք Մեծարենցը եւ Դանիել Վարուժանը ժամանակակիցների հուշերում» գրքերը:

Ցուցահանդեսի վերջին երկու ցուցափեղկերում ներկայացված են եղեռնը պատկերող գրքերը: Դրանցից է Թեոդիկի «Հուշարձան նահատակ մտավորականության» գիրքը, ուր ամփոփված են եղեռնի զոհ գրողներ Գ. Զոհրապի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Ռ. Սեւակի, Ս. Բյուրատի, Ռ. Զարդարյանի եւ ուրիշների լուսանկարներն ու կենսագրությունները: Եղեռնը պատկերող լուսանկարների հետ ցուցադրված են Վարդգես Եղիայանի «Նրանք երբեք չեն մեռնելու», Ս. Ակունու «Միլիոն մը հայերու ջարդի պատմություն», Վ. Տատրյանի «Գերեզմաններու մեջեն», «Եղեռնապատում», «Վան-Վասպուրականի հերոսամարտը», պատմաբաններ Ս. Արզումանյանի եւ Ջ. Կիրակոսյանի հաջորդաբար «Հայաստան. 1914-1917 թթ.» եւ «Առաջին համաշխարհային պատերազմը եւ արեւմտահայությունը» աշխատությունները, ինչպես նաեւ օտար լեզուներով մի շարք հրատարակություններ:

Ցուցահանդեսն ավելի հարուստ կլիներ, եթե ցուցադրանքում տեղ գտնեին հայ նոր գրականության պատմության, հայ ժողովրդի պատմության համապատասխան հատորները, «Արեւմտահայ բանաստեղծներ», «Հայրենիքի հետ», «Գանձարան» եւ ուրիշ գրական գեղարվեստական ժողովածուները, Հր. Հրահանի «Խոսում են անմահները», Պ. Ձեյթունցյանի «Մեծ լռություն» գրքերը, Դ. Վարուժանին նվիրված բանաստեղծություններից մի քանիսը եւ այլն:

ՀՐԱՉՅԱ ՀՈՒՆԱՆՅԱՆ

Ազգայինը համամարդկայինի հնչողությամբ

Խորեն Տեր-Հարությանի ծննդյան 90-ամյակը

Երեկ Հայաստանի ազգային պատկերասրահում բացվեց ականավոր նկարիչ եւ քանդակագործ Խորեն Տեր-Հարությանի ցուցահանդեսը՝ նվիրված նրա ծննդյան 90-ամյակին:

Միջազգային ճանաչման արժանացած Խորեն Տեր-Հարությանն առաջին անգամ հայրենիք այցելեց 70-ական թվականներին. «Ես իմ քանդակներուս մեծ մասը չեմ ծախած, պահած եմ հայրենիքիս համար: Ասիկա իմ բաժինս է անոր վերածնունդին ու վերելքին», ասաց Տեր-Հարությանը նկարչի տանը կազմակերպված իր առաջին ցուցահանդեսի ժամանակ:

Խորեն Տեր-Հարությանը ծնվել է 1909 թ. Արեւմտյան Հայաստանի Աշոտավան գյուղում: 1915 թ. Հայկական ցեղասպանության արհավիրքի օրերին թուրքական յաթաղանի զոհ են դառնում ընտանիքի 23 անդամներ, փրկվում են միայն 3-ը: ...Վեցամյա մանկան աչքերով ընկալված եղեռնի ճանապարհներ, վեցամյա մանկան հոգով ընկալված սարսափներ ու նախճիրներ... որբանոցից-որբանոց, երկրից-երկիր ձգվող որբի ու աստանդականի զրկանքներով լի ուղիներ...

1925 թ. 12-ամյա Խորեն Տեր-Հարությանը բնակություն է հաստատում Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Վուստեր քաղաքում (Մասաչուսեթս): Նկարչությունը կախարդի նման ձգում է պատանուն: Կարճ ժամանակ անց տեղի արվեստի թանգարանում առաջին անգամ ցուցադրելով իր գործերը, նա ձգտում է հաստատել իր ինքնությունը: Արվեստում իր առաջին քայլերն անելիս Խորենը հանդես է գալիս որպես նկարչի իր բնածին տաղանդը՝ գույնի ու գծի խոր զգացումով օժտված երփնագրող: Սիրում է նկարել ջրաներկով ու յուղաներկով, պատկերների շարք է ստեղծում՝ նվիրված Ջամայկա կղզու բնությանը, մարդկանց աշխատանքին ու կենցաղին: Իր գեղանկարչական գործերը Տեր-Հարությանը հարստացրել է նոր տեխնիկայով՝ քարերի փոշիներից պատրաստած ներկերով: Դա եղել է նրա գյուտը: Խորեն Տեր-Հարությանի հախուռն վրձինը ստեղծում է եղեռնին նվիրված ցնցող պատկերների մի ամբողջ շարք:

Սակայն 1930 թվականի վերջերին արվեստագետ-երփնագրողին զուգահեռ նրա մեջ ձայն է առնում քանդակագործը եւ արագորեն դառնում առաջատար: Քարն ու փայտը, ավելի ուշ՝ նաեւ բրոնզն ու պղինձը քանդակագործի համար եղան այն նյութերը, որոնց միջոցով նա արտահայտեց իր հոգեխռով մտքերն ու ապրումները՝ մնալով բացառապես ինքնատիպ: Նրա քանդակագործության երկերն իրենց ոգով ու գեղարվեստական մտածելակերպով անմիջական աղերս ունեն մեր դարավոր մշակույթի ավանդույթների հետ՝ չլինելով հին հայկական քանդակագործության որեւէ նմուշի կրկնողությունը:

Ազգայինը Խորեն Տեր-Հարությանի արվեստում առաջնային է: Բազմաթիվ են այն գործերը, որոնց հիմքում հայ ժողովրդի պատմության, հայկական դիցաբանության եւ բանահյուսության թեմաներն են ընկած՝ «Փոքր Մհեր», «Սահակ Պարթեւ», «Մեսրոպ Մաշտոց», «Մուսա լեռան քառասուն օրը», «Ցեղասպանություն», «Տառապող մարդկություն» եւ այլն, որոնք մեզ առնչում են արվեստագետի հոգեւոր ներաշխարհին:

Հայկական թեման քանդակագործը ներդաշնակորեն միահյուսում է ժամանակի թելադրած հուզող խնդիրներին եւ ստանում համամարդկային հնչողություն:

Ներկա ցուցահանդեսում առավելապես ընդգրկված են ատրիյան եղեռնին, իր ողբերգական հիշատակներին նվիրված աշխատանքները:

Խորեն Տեր-Հարությանն իր արվեստի ուժով եւ մեծ ընդհանրացումով դատապարտել է բռնակալությունը, չարը եւ գովերգել բարին, խաղաղության եւ ազատության հաղթանակը:

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
Հայաստանի ազգային պատկերասրահ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մարզական

ԹԵՆԻՍ

Խոշոր մրցումներից առաջ

Օրերս մեզանում հանրապետական երկու խոշոր մրցաշարեր անցկացվեցին: Նախ մեր ֆեդերացիայի գարնանային առաջնությունը վիճարկեցին պատանիներն ու աղջիկները: Օլիմպիական հերթափոխի թենիսի դպրոցի խաղադաշտերում անցկացված մրցումներում նրանք մի քանի տարիքային խմբերում վիճարկեցին ուժեղագույնը կոչվելու իրավունքը: Այստեղ հատկապես աչքի ընկան 14-ամյա Հերմինե Սուքիասյանը («Արարատ» ակումբ, մարզիչ Վ. Մարգարյան) եւ 16-ամյա Հարություն Սոֆյանը (Հայաստանի թենիսի ակադեմիա), որոնք չեմպիոնի կոչում նվաճեցին եւ իրենց, եւ ավելի բարձր տարիքային խմբերում:

Հայաստանի թենիսի ֆեդերացիայի գարնանային առաջնությունն անցկացվեց «Արարատ» մարզակումբի խաղահրապարակներում: Տղամարդկանց մրցաշարում հանդես եկան 26, կանանց մրցաշարում 13 մասնակիցներ: Մրցումներն անցկացվեցին մի քանի փուլով, իսկ հաղթողները որոշվեցին եզրափակիչ փուլում, որտեղ խաղում էին չորսական մարզիկ-մարզուհիներ:

Կանանց առաջնությունում մրցանակակիրների եռյակն այսպիսին է. 1. Սոնա Սարինգուլյան («Արարատ»), 2. Սյուզաննա Բոստանջյան (Ֆիզիկայի ինստիտուտ), 3. Տաթեւիկ Բաբայան (օլիմպիական հերթափոխի մարզադպրոց): Ահա եւ տղամարդկանց առաջնության հաղթողների եռյակը. 1. Հարություն Սոֆյան, 2. Հայկ Հակոբյան (Ֆիզիկայի ինստիտուտ), 3. Գրիգոր Պողոսյան (օլիմպիական հերթափոխի

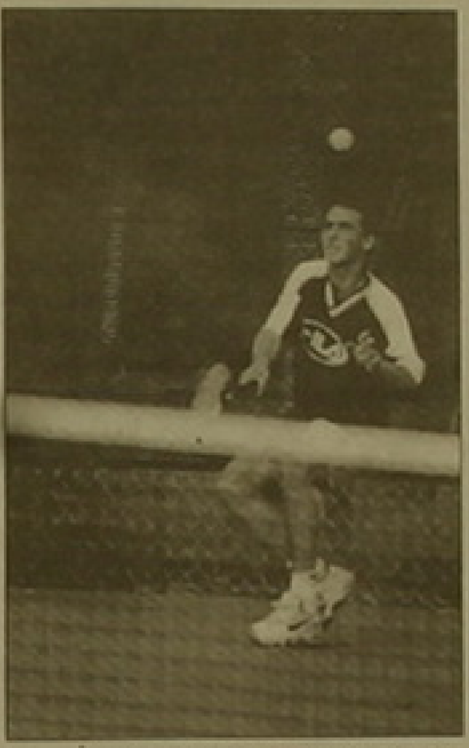

Խաղում է Հարություն Սոֆյանը

մարզադպրոց): Վերջինս ստացավ նաեւ հատուկ մրցանակ կամք եւ համառության դրսեւորելու համար: Նշեմ, որ տղամարդկանց եւ կանանց առաջնությունների հաղթողներն ու մրցանակակիրները տակավին երիտասարդ թենիսիստներ են:

Ուզում եմ հատկապես առանձնացնել Հարություն Սոֆյանին: Նա համոզիչ հաղթանակներ տարավ երկու առաջնություններում: Բոլոր մասնագետները նշում են, որ վերջին շրջանում Հարությունը զգալիորեն բարձրացրել է իր խաղամակարդակը: Հարկ է նշել, որ այս ամենը հնարավոր դարձավ Լոս Անջելեսի Հայկական թենիսի ասոցիացիայի եւ Հայաստանի թենիսի ֆեդերացիայի համագործակցության շնորհիվ, որի արդյունքում Սոֆյանն արդեն երկու տարի է, ինչ ծնողների շնորհիվ... Սոֆյանն արդեն երկու տարի է, ինչ ծնողան շրջանում 6 ամսով մարզվում է Բերքանկի թենիսի ակումբում իր մարզիչ Հարություն Խաչատրյանի հետ:

Շուտով Հարություն Սոֆյանը կավարտի Երեւանի Տ. Շեւչենկոյի անվան թիվ 42 դպրոցը: Նա պատրաստվում է ոչ միայն ավարտական քննություններին, այլեւ մի շարք խոշոր մրցումների: Հարությունը Հայաստանի տղամարդկանց հավաքականի կազմում կմասնակցի Էստոնիայում կայանալիք Դեւիսի գավաթի խաղարկությանը (մեր թիմն իր առջեւ խնդիր է դրել այդ մրցումներում հաջողության հասնել եւ հաջորդ խաղարկությունում ավելի բարձր խմբում հանդես գալ), ապա հանդես կգա պատանիների օլիմպիական խաղերում (Դանիա), Եվրոպայի պատանեկան առաջնությունում (Անգլիա) եւ Համահայկական առաջին խաղերում, որոնք տեղի կունենան օգոստոսի 28-ից սեպտեմբերի 5-ը Երեւանում:

Ցանկանանք շնորհալի մարզիկին հաջողություններ ուսման մեջ եւ մարզական կյանքում իր մարզիչներ Հարություն Խաչատրյանի եւ Ալեքսանդր Ծատուրյանի հետ միասին, որոնցից մեկը ԱՄՆ-ում, մյուսը հայրենիքում, հիմնադրելով թենիսի ակադեմիա, ջանում են լուծել մեծ թենիսի մեծ խնդիրները կապված թե նյութական, թե մարզումների կազմակերպման հետ:

ՀՐԱՉՅԱ ԽՈՐԱՑՅԱՆ,
Հայաստանի թենիսի
ֆեդերացիայի նախագահ

Եզրափակիչի մասնակիցները որոշվեցին

UEFA Cup Winners' Cup

Եվրոպական երկրների ֆուտբոլի Գավաթակիրների գավաթի խաղարկությունում անցկացվեցին կիսաեզրափակիչ փուլի պատասխան հանդիպումները: Եվ քանի որ առաջին երկու խաղերն էլ ավարտվել էին միեւնույն 1-1 հաշվով, ակնհայտ էր, որ համառ պայքար կծավալվի եզրափակիչի ուղեգրերի համար:

«Լացիո» (Իտալիա)—«Լոկոմոտիվ» (Ռուսաստան)՝ 0–0

Շատ քիչ հավանական էր, թե հյուրերը կկարողանան առավելության հասնել Իտալիայի առաջնությունը գլխավորող «Լացիոյի» նկատմամբ: Իրոք, վերջինս, թեեւ հանդես էր գալիս առանց հիմնական կազմի 2-3 ֆուտբոլիստների, խաղի մեծ մասն անցկացրեց գրոհներով: Սակայն թիմի առաջատարներ Քրիստիան Վիերիին, Սինիշա Միխայլովիչին ու նրանց խաղընկերներին չհաջողվեց գեթ մեկ անգամ գրավել մոսկվացիների դարպասը, որը հաջողությամբ էր պաշտպանում Ռուսլան Նիգմատուլինը: «Լոկոմոտիվի» ֆուտբոլիստներն էլ գոլ խփել չկարողացան, ու խաղն ավարտվեց 0-0 հաշվով: «Լացիոն», շնորհիվ մրցակցի դաշտում խփած գոլի, մտավ եզրափակիչ:

«Մալյորկա» (Իսպանիա)—«Չելսի» (Անգլիա)՝ 1–0

Այս խաղն ընթացավ այնպես, ասես դաշտի տերերն անգլիացիներն էին: Այո, ավելի շատ «Չելսիի» ֆուտբոլիստներն էին գրոհում, սակայն նրանք այդպես էլ արդյունքի չհասան: Կամ հարվածներն էին շեղ ստացվում, կամ էլ «Մալյորկային» փրկում էր վստահ խաղ ցուցաբերած դարպասապահ Կառլոս Ռոյան: Իսպանական ակումբի խաղացողները հիմնականում պաշտպանվում էին հակագրոհներին եւ դրանցից մեկի ժամանակ, 15-րդ րոպեին, Լեո Բյաջինին, ստանալով Յովան Ստանկովիչի փոխանցումը, գրավեց հյուրերի դարպասը: Անգլիացիները շատ ջանքեր գործադրեցին պարտությունից խուսափելու համար, բայց դա նրանց չհաջողվեց:

Պահ «Լացիո»—«Լոկոմոտիվ» խաղից

Այսպիսով, Անգլիայի Բիրմինգհեմ քաղաքի «Վիլլա պարկ» մարզադաշտում մայիսի 19-ին կայանալիք եզրափակիչ խաղում Գավաթակիրների գավաթը կվիճարկեն «Մալյորկան» եւ «Լացիոն»:

Պատվավոր մրցանակը՝ Կաունասի «Ժալգիրիսին»

Գերմանիայի Մյունխեն քաղաքում չորս թիմեր վիճարկեցին Եվրոպական երկրների բասկետբոլի Չեմպիոնների լիգայի հաղթողի կոչումը:

Կիսաեզրափակիչներից մեկում «Ժալգիրիսը» (Լիտվա) 87-71 հաշվով հաղթեց մրցաշարի ֆավորիտ համարվող «Օլիմպիակոսին» (Հունաստան), իսկ մյուսում իտալական երկու թիմերի «Տիմսիստեմի» եւ «Կինդերի» մրցավեճը հաջողություն բերեց վերջինիս 62-57:

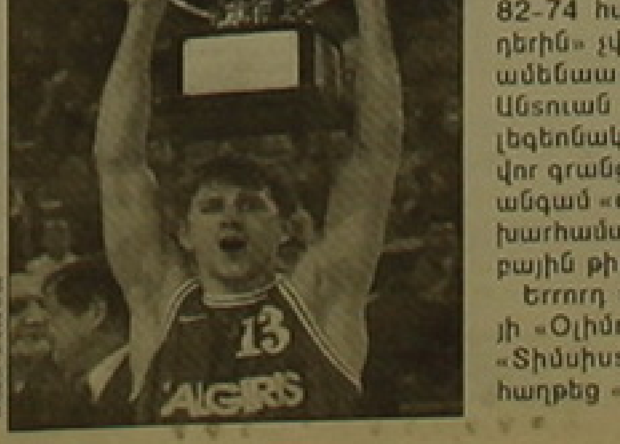

Եզրափակիչում եւս «Ժալգիրիսը» փայլեց: Հանդիպելով Չեմպիոնների գավաթի նախորդ խաղարկության հաղթող «Կինդերի» հետ՝ կաունասցիները թելադրեցին իրենց կամքը: Առաջին խաղակեսում նրանք 15 միավորի առավելություն ունեցան մրցակիցների նկատմամբ եւ ի վերջո հաղթեցին 82-74 հաշվով: Բոլոնյայի «Կինդերին» չփրկեց նաեւ հանդիպման ամենաարդյունավետ խաղացող Անտուան Ռիգոդոն (ֆրանսիացի լեգեոնականն իր հաշվին 27 միավոր գրանցեց): Այսպիսով, առաջին անգամ «Ժալգիրիսը» նվաճեց աշխարհամասի ուժեղագույն ակումբային թիմի կոչումը:

Երրորդ տեղը վիճարկեցին Պիրեյի «Օլիմպիակոսը» եւ Բոլոնյայի «Տիմսիստեմը»: 74-63 հաշվով հաղթեց «Կինդերը»:

ՄՐՑԱՆԱԿԱՅԻՆ ԽԱՉԲԱՌ

ՃԻՇՏ ԼՈՒԾԵԼՈՎ ՄՐՑԱՆԱԿԱՅԻՆ ԽԱՉԲԱՌԸ ԵՎ ԱՌԱՋԻԿԱ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՋԻՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ «ԱԶԳ»-Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՍՏԱՆԱԼ ԱՐԺԵՔԱՎՈՐ ՄՐՑԱՆԱԿ:

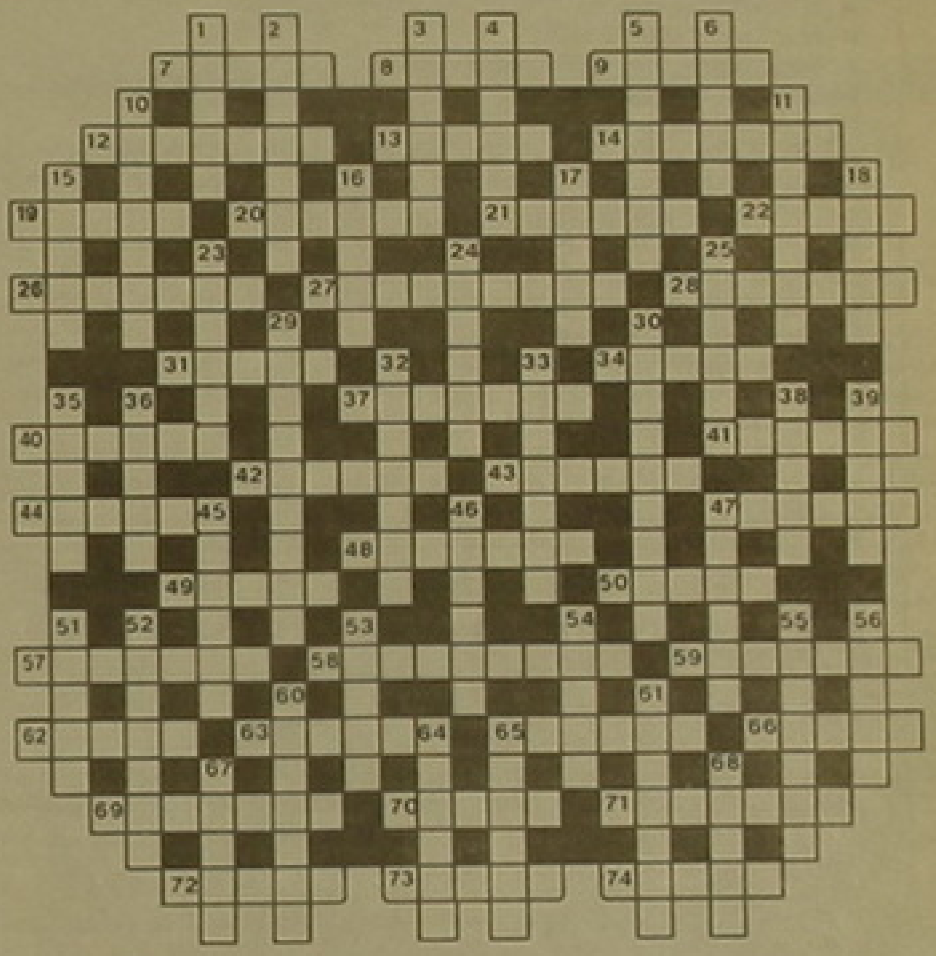

Ուղղահայաց

1. Հունաստանում տարածված հին սրնգաշիտ երաժշտական գործիք: 2. Սովետական մաթեմատիկոս, ԽՍՀՄ-ում մաթեմատիկական տրամաբանության դպրոցի ստեղծողը: 3. Թագավորական դինաստիա Իրանում: 4. Հերոսուհի Ա. Ծրանսի «Բալթազար» նովելում: 5. Սովետական ավիակոնստրուկտոր: 6. Գետ Հյուսիսային Կովկասում: 10. XVIII դ. ֆրանսիացի դրամատուրգ: 11. Անդրշիրիմյան աշխարհի Աստվածը եգիպտական դիցաբանում: 15. Չյունախառն փոթորիկ: 16. Էլեկտրական հոսանքի ուժի միավորը: 17. Կովկասում ապրող ժողովուրդ: 18. Զարդաքար: 23. Արտագալակտիկական օբյեկտ: 24. Կիլիկյան դպրոցի մանրանկարիչ: 25. Բանջարեղեն: 29. Գերմանա-ֆաշիստական համակենտրոնացման ճամբար Գերմանիայում: 30. Հայ սովետական ռեժիսոր, 1923-ին հրավիրվել է Հայաստան մասնակցելու հայ պրոֆեսիոնալ ռեժիսուրայի ծեւավորմանը: 32. Հայ դերասանուհի: 33. Հայ սովետական բեմանկարիչ, մականունը ժորժ Վելիկոլեպնի: 35. Էդգար Շահինի կտավներից: 36. Զ. Խալափյանի «Ո՞րտե՞ղ էիր, մարդ Աստծո» վեպի հիման վրա նկարահանված համանուն կինոնկարի գլխավոր հերոսուհին: 38. Ավստրիացի փիլիսոփա, ավստրոմարքսիզմի տեսաբան: 39. Ծովային փափկամորթների բանաքարկից ստացվող բաց դարչնագույն ներկանյութ: 45. Գյուղ Հայաստանում, Արտաշատից հյուսիս, Ազատ գետի աջ ափին: 46. Թանկարժեք մորթի ունեցող կենդանի: 47. Հին Հունաստանում քաղաքական կին գուշակ: 51. Ֆրանսիացի քանդակագործ: 52. Ֆրանսիացի նշանավոր բանաստեղծ: 53. Փաթաթավ: 54. Տիգրան Բ հայոց արքայի արքունական քաղաքներից: 55. Մ. թ. ա. 312-ին հիմնադրված Սելեւկյանների պետության մայրաքաղաքը: 56. Հնդկաստանի պետական լեզուն: 60. Տարածաշրջանային պետություն: 61. Կրծողների կարգի կենդանի: 64. Պտղատու ծառ, որի ծաղիկները հոտավետ են եւ մեղրատու: 65. Հունական դիցաբանության մեջ լեգենդար երգիչ: 67. Վ. Փափազյանի կերտած կերպարներից: 68. Գերմանացի բանաստեղծ, հրապարակախոս, քննադատ:

Հորիզոնական

7. Ըստ հին հունական առասպելաբանության արեւելյան քամու Աստվածը: 8. «Հիսուսի կյանքը», «Իսրայելի ժողովրդի պատմությունը» գրքերի հեղինակը: 9. XVII դ. ֆրանսիացի գրող եւ բժիշկ: 12. Ռուս նկարիչ, «Պետրի Սբ. Երրորդություն» կտավի հեղինակը: 13. Սոֆոկլեսի ողբերգություններից: 14. Նկարազարդ ծեռագործ գործվածք: 19. Իսրայելի կողմից բռնագրավված պաղեստինյան տարածք: 20. «Կռամերն ընդդեմ Կռամերի» կինոնկարի գլխավոր հերոսի կրկնակի օսկարակիր դերակատարը: 21. Սովետական աստղագետ: 22. Հայաքնակ գավառ Արեւմտյան Հայաստանի Դիարբեքիրի վիլայեթում: 26. Եվրոպական պետության մայրաքաղաք: 27. Հայկական վարժարան Կիպրոսում: 28. Զինվորական կոչում: 31. Բելառուս քանդակագործ: 34. Ածխածնային ծույլածո պողպատ: 37. Իր կախովի պարտեզներով հայտնի քաղաքի: 40. Ֆրանսիացի գրող եւ գիտնական, «Զրույցներ աշխարհների բազմակիության մասին» գրքի հեղինակը: 41. Ֆրանսիացի նշանավոր բանաստեղծ, ֆրանսիական սիմվոլիզմի սկզբնավորողը: 42. Գետ Ռուսաստանում Յակուտիայում: 43. Եկեղեցիներում օգտագործվող, խունկ ծխելու համար նախատեսված մետաղյա անոթ: 44. Ըստ հունական առասպելաբանության բանաստեղծ, որի քնարի հնչյունների տակ, իբր, քարերն իրենք իրենց էին դասավորվում կառուցելով Թեբեն շրջապատող պարիսպները: 47. Բյուզանդական հրային ապար: 48. Լիճ Հունգարիայում: 49. «Գարգանտյուան եւ Պանտագրյուելը» վեպի հեղինակը: 50. Գյուղ Հայաստանում Աշտարակից հյուսիս-արեւելք: 57. Միջնադարյան ճարտարապետական հուշարձան Էջմիածնում: 58. Լեւոն Շանթի դրամաներից: 59. Ծովափնյա հանգստավայր Ռումինիայում: 62. Հայոց քաղաքի: 63. Հունական դիցաբանության մեջ թովչանքների եւ գեղեցկության աստվածուհիներից: 65. Եգիպտական դիցարանի Աստված: 66. Նահանգ ԱՄՆ-ում: 69. Համաձայնութքվարգի մանուշակագույն տարբերակը: 70. Խոշոր, ուժեղ շուն: 71. Տաք ծովերում ապրող քողավոր կենդանի: 72. Գետ Յակուտիայում: 73. Ծառայի կերպար հայ բանահյուսության մեջ: 74. Իլենագգի ծառ:

Կազմեց Է. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԸ

Նախորդ համարում տպագրված խաչբառի պատասխանները

Ուղղահայաց

1. Շոլոխով: 2. Սելենով: 3. Չեխերեն: 4. Շիկահավ: 5. Փիրուզ: 7. Նարդի: 8. Գոանցում: 13. Բախում: 14. Ակիան: 15. Դոռոմանիա: 17. Զորահավաք: 19. Կաչաղակ: 20. Հողակտոր: 22. Սանեկ: 23. Գարեն: 24. Աղբեր: 25. Կարոս: 27. Նուն: 31. Պահակ: 32. Վառել: 33. Հարգանք: 35. Նախարար: 37. Արդարեւ: 38. Ականակալ: 39. Կարելին: 41. Հերոս: 42. Մեղան:

Հորիզոնական

6. Սովերեն: 9. Սիրիա: 10. Մայրի: 11. Հոտեւեւ: 12. Դանուբ: 14. Արշավա: 16. Զագորոդսկի: 18. Արծակ: 20. Հումոր: 21. Վառում: 25. Կայոծ: 26. Սանանդրյան: 28. Մծարաս: 29. Բուլ: 30. Թագուհի: 31. Պեյենեգով: 33. Հաստակ: 34. Տարան: 36. «Շիրակ»: 40. Պարան: 41. Հարոկատես: 43. Իգրեկ: 44. Կեռաս: 45. Թթվաներ: 46. Անիոն: 47. «Սասուն»: 48. Արմաշիր:

digitised by A.R.A.R.@

ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ

Արեւելք-Արեւմուտք ծրագիր

Միջազգային Վերածննդի հիմնադրամը հայտարարում է սեմինար ***«Նորարար գիտելիքներ ՉԻԱՅ/ՄԻԱՎ հիվանդության տարածման ոլորտներում»*** թեմայով, որը տեղի կունենա մայիսի 26-30-ը Կիեւում (Ուկրաինա):

Սեմինարը նախատեսված է ՉԻԱՅ/ՄԻԱՎ-ով զբաղվող առողջապահական համակարգերի մասնագետների եւ համապատասխան հասարակական խնդիրներով զբաղվող ՉԻԱՅ/ՄԻԱՎ փորձագետների համար:

Մասնակցելու համար պետք է ներկայացնել.

- ինքնակենսագրություն (CV) եւ անձնագրի պատճեն,
- երաշխավորագիր նամակ,
- մասնակցությունը հիմնավորող բացատրագիր նամակ:

Նշված փաստաթղթերը պետք է լրացնել ռուսերեն կամ անգլերեն լեզուներով, որոնք սեմինարի աշխատանքային լեզուներն են:

Փաստաթղթերը պետք է ներկայացնել Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղ մինչեւ սույն թվականի *ապրիլի 30-ը, ժամը 17:00*:

Սեմինարի մասնակիցները կընտրվեն բաց մրցակցության հիմունքներով: Մրցույթով անցած անձանց ճանապարհածախսն ապահովում է Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղը, իսկ մնացած ծախսերը կազմակերպիչ կողմը:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղ, Լենա Բաղդասարյանին, հետեւյալ հասցեով

Այգեձորի փ. 53բ
Հեռ. 272119, 271713, 271719

ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ

Արեւելք-Արեւմուտք ծրագիր

Բաց հասարակության ինստիտուտ-Ռուսիա, Ս. Պետերբուրգի մասնաճյուղը հայտարարում է սեմինար ***«Միջնորդների գործնական աշխատանքային փորձը բախումնային իրավիճակների լուծման հարցերում»*** թեմայով, որը տեղի կունենա հունիսի 4-7-ը, Ս. Պետերբուրգում (Ռուսաստանի Ֆեդերացիա):

Սեմինարը նախատեսված է մարդու գործունեության տարբեր ոլորտներում (հասարակական, բիզնեսի եւ կառավարման, միջանձնական եւ այլն) բախումնային իրավիճակների լուծման խնդիրներով զբաղվող մասնագետների համար:

Մասնակցելու համար պետք է ներկայացնել.

- ինքնակենսագրություն (CV) եւ անձնագրի պատճեն,
- երաշխավորագիր նամակ,
- ելույթի թեզիսներ:

Նշված փաստաթղթերը պետք է լրացնել ռուսերեն կամ անգլերեն լեզուներով, որոնք սեմինարի աշխատանքային լեզուներն են:

Փաստաթղթերը պետք է ներկայացնել Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղ մինչեւ սույն թվականի *ապրիլի 30-ը, ժամը 17:00*:

Սեմինարի մասնակիցները կընտրվեն բաց մրցակցության հիմունքներով: Մրցույթով անցած անձանց ճանապարհածախսն ապահովում է Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղը, իսկ մնացած ծախսերը կազմակերպիչ կողմը:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղ, Լենա Բաղդասարյանին, հետեւյալ հասցեով

Այգեձորի փ. 53բ
Հեռ. 272119, 271713, 271719

ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ

Արեւելք-Արեւմուտք ծրագիր

Հունգարիայի Սորոսի հիմնադրամը Արեւելք-Արեւմուտք ծրագրի շրջանակներում հայտարարում է սեմինար ***«Հաշմանդամ ուսանողները բարձրագույն կրթական հաստատություններում»*** թեմայով, որը տեղի կունենա մայիսի 27-30-ը Բուդապեշտում (Հունգարիա):

Սեմինարը նախատեսված է բարձրագույն կրթական համակարգերում հաշմանդամ ուսանողների խնդիրներով զբաղվող կազմակերպությունների ներկայացուցիչների համար:

Մասնակցելու համար պետք է ներկայացնել.

- ինքնակենսագրություն (CV) եւ անձնագրի պատճեն,
- երաշխավորագիր նամակ,
- մասնակցությունը հիմնավորող բացատրագիր նամակ:

Նշված փաստաթղթերը պետք է լրացնել ռուսերեն կամ անգլերեն լեզուներով, որոնք սեմինարի աշխատանքային լեզուներն են:

Փաստաթղթերը պետք է ներկայացնել Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղ մինչեւ սույն թվականի *ապրիլի 30-ը, ժամը 17:00*:

Սեմինարի մասնակիցները կընտրվեն բաց մրցակցության հիմունքներով: Մրցույթով անցած անձանց ճանապարհածախսն ապահովում է Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղը, իսկ մնացած ծախսերը կազմակերպիչ կողմը:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղ հետեւյալ հասցեով

Այգեձորի փ. 53բ
Հեռ. 272119, 271713, 271719

BULVINOS **Bulvinos Chemicals LLC**

JOB OPENING!

Following positions are available now.
Prospective candidates can apply with their CV-s, photograph and 2 references to Tekeyan Centre from Monday 26/4 to Wednesday 28/4 - afternoon, 4-6 pm. Tel: 480201, 480171

Advertisement & PR Officer.

Requirement: Excellent knowledge of English, Russian & Armenian, written as well as spoken. Outwardly character, presentable personality with organizational skills. Previous experience in PR field is a must.

Chemical Marketing Officer.

Requirement: Good knowledge of English and Russian, written as well as spoken.
Chemical or medical background, ready to travel, with responsible and self-motivated attitude.

Research and Development Chemist.

Requirement: Good knowledge of English, written as well as spoken, for communication and study of chemical literature. Chemical or medical background. Be able to work in a team.

For all 3 positions excellent remuneration for the right candidate.

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

եռահարկ, փոքրիկ այգով սեփական տուն Մոնումենտում (առանց ներքին հարդարման):

Զանգահարել 58-33-26, ժամը 18.00-23.00

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ապրիլի 27-ին, ժամը 15-ին, գրողների միության մեծ դահլիճում տեղի կունենա հանդիպում ՀՀ ժողովրդական դերասանուհի

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՎԱՐԴԵՐԵՍՅԱՆԻ

հետ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՌՈՒՍՏԱՑՈՒՑԱԿ

24 ապրիլ

10.00 Հայլուր
10.15 Երկիր ավետյաց
10.25 Առողջ սերունդ
10.30 Ծիծեռնակաբերդ. հիշողության ճանապարհին
11.00 Էջմիածին. Սուրբ պատարագ. նվիրված զոհ. վածների հիշատակին
13.30 Գ/ֆ «Չորի Միրո»
15.45 Առողջ սերունդ
15.50 Ծիծեռնակաբերդ. հիշողության ճանապարհին
16.00 Վավերագրական կինոնկար «Վերելք դեպի Արարատ»
16.55 Առողջ սերունդ
17.00 Հայլուր
17.15 Ծիծեռնակաբերդ. հիշողության ճանապարհին
17.30 Ոսկեփորիկ
18.00 Երկիր ավետյաց
18.15 Առողջ սերունդ
18.20 Ականջաբեր
18.40 Խոռան լույսը
18.50 Ծիծեռնակաբերդ. հիշողության ճանապարհին
19.00 Լռության րոպե
19.10 Վավերագրական կինոնկար «Վարդանանք»
19.20 Երկիր ավետյաց
19.35 Առողջ սերունդ
19.40 Ճանապարհորդների սահմանը
20.25 Առողջ սերունդ
20.30 Երկիր ավետյաց
20.55 Առողջ սերունդ
21.00 Հայլուր
21.30 Առողջ սերունդ
21.30 Երգարան
22.00 Զինուժ
22.30 Բոհեմ
23.05 Առողջ սերունդ
23.10 Գ/ֆ «Խենթերի աղջիկ»
23.55 Առողջ սերունդ
00.00 Հայլուր
00.15 Ֆիլմի շարունակությունը
00.55 Առողջ սերունդ

11.00 Սուրհանդակ (կրկնություն)
11.35 Շերլոկ Հոլմսի. Թոռնաձորի հետ (1-ին մաս)
12.30 Մուլտֆիլմ «Բոլորակիների արկածները»
13.35 Ոչ նշանակալի մարդկանց կյանքը
13.50 Դետեկտիվ
14.10 Երեւան-Ծիծեռնակաբերդ
14.40 Topolono
15.20 Սուլթեր
16.00 Երեւան-Ծիծեռնակաբերդ
16.30 Մոդայական նորաձեւություններ
17.25 Հեքիաթ
(18.00-19.00 ընդմիջում)
19.00 Սուլթեր
19.30 Սուրհանդակ
19.55 Քաղաքից դուրս Սոչի
20.05 Հայկական
20.30 600 տարի անց պատերազմ
21.10 Քաղաքից դուրս Արագած
21.30 Սուրհանդակ
22.15 Հեռապիծ
23.05 Պատկերավոր կախարդանքի հյուրախաղերը Սարդինիայում
23.30 Սուրհանդակ
00.10 Քաղաքից դուրս Սեւան
00.25 Opusi et seltera
00.45 Գիշերային կինոսրահ. «Էմիգրանտ» դրամա
02.30 Սուրհանդակ

9.00 Գ/ֆ «Գեներալ եւ վերադարձը» (դերերում Բ. Նեւզորով, Ա. Գոլով, Ն. Ռուդաքանովա)
10.30 Հոգեւոր հովվի խոսքը. Սերաֆիմի կերպ
10.45 Անձնական գրադարան
11.00 Նորություններ
11.30-15.45 Բիզնես-TV
16.00 Նորություններ
16.15 Քաղաքականություն
16.45 Կենդանիների աշխարհում
17.25 Խելացի աղջիկներն ու տղաները
17.55 Մուլտֆիլմ «Սաշինի կարամբները»
18.15 Խոկեյի 1 եռել (1999 թ. Աշխարհի Քաղաքներ)
19.00 Նորություններ
19.20 «Երալաշ»
19.30 Գ/ֆ «Մեծ մրցավարը» (1-ին եւ 2-րդ մաս. դերերում Տ. Կերտիս, Ն. Վուդ, Դ. Լեմմոն. Պ. Ֆալկ. 1965 թ. ԱՄՆ)
22.00 Ժամանակ
22.50 «Ոսկե գրամոֆոն» ամենամյա ժողովրդական մրցանակի հանձնման հանդիսությունը
01.30 Առավոտյան նորություններ
01.45 Անրի Վերնոյի «Մարկիզ» դրամա (դերերում Կ. Կարդինալե, Օ. Շարիֆ, Ռ. Բեռի)

РТР

9.00 Մուլտֆիլմներ
9.30 50x50 կրատենում առող
10.30 Մուլտֆիլմներ «Այ, այ, այ», «Անտոնի ճոճիկը»
11.00 Բարի լույս, երկիր
11.30 Ինչ, երբ, որտեղ
12.00 Հեռուստախաղ «Հարյուրը մեկին»
12.45 Ասր առաջին հարցերից
13.15 «Ոսկե բանալի»
13.30 Ընտանեկան հոգսեր Նատալյա Վարլեյի հետ
13.55 Սամի Յորկը «Սամուրայի գաղտնիքը» սերիալում
15.00, 21.00 Լուրեր
15.30 Իշխանության ռազմը
15.55 «35 տարի միասին» Ալլա Յոշպեի եւ Ստախան Ռախիմովի հոբելյանական համերգը
17.05 «Աստղերի հրավառություն-99» ազգային երաժշտական փառատոն
18.00 Ֆուլ զարդեր
20.00 Կին բնակարան. 1983 թիվ (2-րդ մաս)
21.35 Ժրալյեն Բինոշը «Անշեղին հովվերի դատական դը» ֆիլմում (ԱՄՆ)
23.30 «Բանակառուցական զարուն» փառատոնի փակումը

25 ապրիլ

10.05 Առավոտ լույսի
10.15 Բարեւ
11.20 Նոն-ստոպ
11.45 Շախմատ-64
12.00 Զինուժ
12.35 Լուսո տանար ծովի ափին
13.00 Գ/ֆ «Կարոս»
15.10 Հող եւ ջուր
15.35 Հեռուստաթատրոնի ոսկեդարանից Ա. Չոփյան «Փայտե մարդը»
17.00 Հեռուստախաղ «Յորդ Բոլսարի բանալիները»
17.50 Սանկտության մոլորակ
18.20 Դատարանը լոր պատուհաններում
18.55 Հայ դիվանագիտության առաջնորդ երախտավորները Ռաֆայել Սանդասարյան
19.20 Սարոյն ժամանակը
20.00 Խորհրդարանական ժամ
Նույն ժամին արտախորհրդային հեռարձակմամբ
20.00 Վավերագրական ֆիլմ «Սարեզնադարան» (5-րդ մաս)
20.35 Պետից դենից
21.00 Օրակարգ
21.35 Համայնապատկեր
22.10 Եռկ
22.20 8 1/2 գ/ֆ «Եղբայր առեւ, Խսր լուսին»

11.00 Սուրհանդակ (կրկնություն)
11.40 Շերլոկ Հոլմսի Թոռնաձորի հետ (II)
12.35 Մուլտֆիլմ «Պետրի վերադարձը»
13.25 Ոչ նշանակալի մարդկանց կյանքը
13.40 Դետեկտիվ
13.55 «Արցախերս թիվ 1»
15.35 Ի դեպ
15.50 Գ/ֆ «Հինանը հիշանի վրա»
17.25 Գիտակից
(18.00-19.00 ընդմիջում)
19.00 Ջեյմս Բելուշին եւ Սայլ Քեյնը «Միստեր մականախիր» կատակերգության մեջ
20.50 Մի անգամ
21.05 Բաց դռների օր 8-րդ հիվանդանոցում
21.30 Վերհուշ
22.00 Երեք խնձոր
23.30 Յոթ հար լրատվական վերլուծական ծրագիր
23.00 Մի անգամ
23.15 Էլիսար կինոսրահը ներկայացնում է Միլոշ Ֆորմանի «Ռեգթայմ» դրաման
01.50 Խուժան ափի
02.10 Վերհուշ

9.00 Գ/ֆ «Սեւ ադամի սիրո մասին» (ռեժ. Ե. Տաշկով, դերերում Դ. Օսնեգովսկայա, Վ. Ստոլյարով, Ա. Ստոլյարով)
10.30 Պիոներյանը «Տիմուրը»
11.00 Նորություններ
11.20 Դժերի Կոփլուի «Անլուրջ նոթեր»
11.35 Քանի դեռ բոլորը տանն են
12.15 Վաղորդյան աստղ
13.00 Ծառայում եմ Ռուսաստանին
13.35 Նկարիչ. հատոնե սիրելի
14.00 Գյուղական տեղեկատու
14.30 «Կուսանի գիծը. բոլոր ճանապարհորդություններ» շարքից
15.25 Ե. Պետրոսյանի «Ծիծաղի համանվագավոր» ծրագիրը
16.00 Նորություններ
16.15 Ճանապարհորդների ակումբ
17.05 ՌՀՅԱ (ընտրանի)
17.35 Պիոներյանը «Քիթոնն ու Պումբան»
18.00 Պիոներյանը «Ալադին»
18.30 Արծաթե գունդ
19.10 Պատմության անիվ
19.55 «Էրալաշ»
20.10 Լ. Գայդայի «Դերիբասովյան փողոցում լավ եղանակ է, կամ Բրայտոն-Բիչում կրկին անձրեւներ են տեղում» կատակերգությունում դերերում Դ. Խազանովի, Վ. Մ. Գրիլլ, Է. Վիտորգան
22.00 Ժամանակ
22.35 Հարիսոն Ֆորդը «Փախստականը» դետեկտիվում
00.50 Սպորտային նորություններ
01.10 Ֆուտբոլային ակնարկ
01.40 Գ/ֆ «Բում-2»

РТР

9.00 Մուլտֆիլմներ
9.30 Ծառայում եմ հայրենիքին
10.00 Գյուղական լուրեր
10.30 PTP-ի փոստը
11.00 Բարի լույս, երկիր
11.30 Հեռուստախաղ «Սանկլան շուրջերով»
12.00 «Անշլագ» եւ ըննկ
13.00 Ռուսական լոտո
13.40 Գրերի աշխարհը Լեոնիդ Կուրավլյովի հետ
13.55 Սերիալ «Սամուրայի գաղտնիքը»
15.00 Լուրեր
15.30 Պարենություն
16.10 Խորհրդարանական ժամ
17.10 Սերիալ «Օրենք եւ կարգ»
18.00 Երկխոսություններ կենդանիների մասին
19.00 Ֆուտբոլի Ռուսաստանի առաջնություն «Դինամո» (Մոսկվա)-«Լոկոմոտիվ» (Նիժնի Նովգորոդ)
21.00 Հայելի
22.00 Քրիստինա Օրբակայտեի համերգային ծրագիրը
00.20 Կ-2-ը ներկայացնում է
01.20 Հերբարիում բաժանմունք
01.45 Կ-2 կինոդահլիճ. Մարլեյն Սանտերսոնին «Սուպեր. հայրենիքի զավակներ» ֆիլմում (Իտալիա)

26 ապրիլ

9.00 Մուլտֆիլմներ «Ինչպես կազակները օգնեցին մուշկետյորներին ձիամարտեցին»
9.20 Բարի լույս, Հայաստան
10.20 Օրակարգ
10.55 Հեռուստասերիալ «Մոխրոտը»
11.50 Համայնապատկեր
12.20 Բոհեմ
13.00 Հայլուր
13.15 Միասին («Միր»)
17.00 Հայլուր
17.20 Տունտունիկ
17.40 Հեռուստասերիալ «Մոխրոտը»
18.30 Հիփ-շներ
19.00 Նախընտրական պաշտպանություններ
19.20 Ընտրարշավ
Արբանյակային հեռարձակմամբ
19.20 Գ/ֆ «Որտե՞ղ էիր, մարդ Աստծո» (1-ին մաս)
20.30 Գուսանական երգի-պարի համույթի ելույթը
21.00 Հայլուր
21.30 1 լուր
21.40 Հեռուստակապակոդ
21.45 Սպոր
22.10 Կինոժող ֆիլմերի էկրան. Գ/ֆ «Վիզենտերի ուսուցիչը»
23.35 Հենց այնպես
00.00 Հայլուր
00.15 Արտակարգ ալիք
09.00 Տոմար

11.00 Գ/ֆ «Օնասիս» (1-ին մաս)
Ավարտին Յոթ հար (կրկնություն)
19.00 Մուլտեր
19.30 Սուրհանդակ
19.50 Քաղաք
20.00 Հեշտագիծ
20.40 Պարադ գրույց
21.05 Հձայիկ
21.30 Սուրհանդակ
22.00 Վավերագրական շարք «Մահաբեր առառածներ եղևնի ոտտողները»
22.55 Ակնտես
23.30 Սուրհանդակ
00.00 Անդոր
00.05 Մի անգամ
00.10 «Արցախերս N 1». Ֆուտբոլ. Չեմպիոնների Լիգա «Բավարիա» (Մյունխեն)-«Դինամո» (Կիեւ)
01.50 Սեր զգացողությունների սփռահարներին. Գ/ֆ «Շլացումներ»
02.30 Սուրհանդակ

7.00 Բարի առավոտ
10.00 Նորություններ
10.15 Սերիալ «Հանուն սիրո»
11.30-15.45 Բիզնես TV
16.00 Նորություններ
16.15 Սերիալ «Տիեզերական ուղեկցություն»
16.45 Մուլտֆիլմ «Ոսկեղջյուր եղնիկ»
16.55 Աստղային ժամ
17.30 „Մինչեւ 16 եւ բարձր
18.00 Սերիալի դրվագներ «Հանուն սիրո»
19.00 Նորություններ
19.15 Գուշակիր մեղեդին
19.45 Այսօր եւ հիմա
20.15 Պոզների «Պիմակով մարդը» ծրագիրը
20.55 Է. Ռյազանովի «Ռուսական խորվության աղուն ու ուղեկածները»
21.45 Բարի գիշեր, երեխաներ
22.00 Ժամանակ
22.45 Սերիալ «Լեռնականը IV»
23.45 Հայացք
00.30 Թերեւս
00.45 Գ/ֆ «Լիալուսնի օրը» (ռեժ. Կարեն Շահնազարով, դերերում Ե. Կոռենեւա, Վ. Իլյին)

РТР

8.00-10.45 Բարի լույս, Ռուսաստան
8.20 Բոլորի շուրջերին
8.45 Հեռուստախաղ «Հաղորդումների ծրագիր»
10.15 Հերբարիում բաժանմունք
10.45 Հեռուստախանութ
11.00 Սերիալ «Միլենի»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00, 01.25 Լուրեր
12.35 Սերիալ «Սուր յունգլինների գաղտնիքները»
13.30 Հայելի
14.30 Ավանուր բաղձոտի վրա
15.30 Սերիալ երեխաների համար «Հրաշագործը»
16.25 Սերիալ «Հարուստներն ու նշանավորները»
17.15 Երաժշտություն, երաժշտություն...
17.25 Սերիալ «Առաջին համբույրներ»
18.30 Աշխարհ
19.00 Խմբագրություն եւ առողջություն
19.10 Վիս Արտաման եւ Իգար Կալինինը «Թասոն» ֆիլմում (1-ին մաս)
20.25 Սերիալ «Միստր Բին. սեւ օծը 4»
21.40 Սանդղամածներ
21.55 Յուրի Բաշմեթը ներկայացնում է...

«ՍՓՅՈՒՌ». ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ: Հեռախոսներ 569393, 581351

«Զանգակ Մեծ» հրատարակչության տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Պատվեր 69149. Պատնեշ 1037. Տպաքանակ 4000. Ստորագրված է տպագրության 23. 04. 1999. Գինը 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@